

Metsäpeuran rotupuhtaustyö ja sen kehittäminen 2017–2019

Milla Niemi, Mikko Rautiainen, Pekka Kilpeläinen
ja Erkki Turtinen

Milla Niemi, Mikko Rautiainen, Pekka Kilpeläinen
ja Erkki Turtinen
Metsähallitus, Eräpalvelut
etunimi.sukunimi@metsa.fi

Kansikuva: Metsäpeurojen kiimatokka kuhmolaisella pellolla.
Kuva: Tiina Mäkelä.

Översättning: Pimma Knight.

Translation: Stella Thompson.

© Metsähallitus, Vantaa, 2021

ISSN-L 1235-6549
ISSN (verkkojulkaisu) 1799-537X
ISBN 978-952-377-020-1 (pdf)

Milla Niemi, Mikko Rautiainen, Pekka Kilpeläinen ja Erkki Turtinen

---

Metsäpeuran rotupuhtaustyö ja sen kehittäminen 2017–2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Metsähallitus	Julkaisu-aika	6.9.2021
Toimeksiantaja	Metsähallitus		
Luottamuksellisuus	Julkinen	Diaarinumero	MH 7550/2019

Tekijä(t) Milla Niemi, Mikko Rautiainen, Pekka Kilpeläinen ja Erkki Turtinen

Julkaisun nimi Metsäpeuran rotupuhtaustyö ja sen kehittäminen 2017–2019

Tiivistelmä

Suomen alkuperäiseen lajistoon kuuluva metsäpeura *Rangifer tarandus fennicus* ja tunturipeurasta *R. t. tarandus* kesytetty poro voivat risteytyä ja saada lisääntymiskykyisiä jälkeläisiä. Risteytymisen katsotaan olevan uhka metsäpeuran perimälle. Alalajien risteytyminen ei ole toivottavaa porotaloudenkaan kannalta, koska risteymät ovat hankalampia käsitellä kuin porot.

Kainuussa metsäpeurat ja porot elävät rinnakkain. Niiden sekoittumisen ja risteytymisen ennaltaehkäisy perustuu suurelta osin poronhoitoalueen etelärajalle 1990-luvulla rakennettuun peura-aitaan, mutta myös aidan väärälle puolelle kulkeutuneiden eläinten poistamiseen sekä maastoseurantoihin. Pohjois-Pohjanmaalla sekoittumis- ja risteymärisä on uusi ilmiö. Se on seurausta Suomenselän metsäpeurojen levittäytymisestä poronhoitoaluetta kohti.

Maa- ja metsätalousministeriö tulosohjasi vastuun metsäpeuran perimän turvaamisesta Metsähallitukselle vuonna 2016. Työn alkuunsaamiseksi ja toimintatapojen vakiinnuttamiseksi sekä Pohjois-Pohjanmaan tilanteen kartoittamiseksi käynnistettiin hanke ”Metsäpeuran rotupuhtaustyö ja sen kehittäminen 2017–2019”. Metsähallituksen Eräpalvelut toteutti maa- ja metsätalousministeriön rahoittaman hankkeen yhteistyössä poronhoitoalueen etelärajan paliskuntien, Paliskuntain yhdistyksen, Luonnonvarakeskuksen ja Suomen riistakeskuksen kanssa. Tässä raportissa kuvataan hankkeen toteuttaminen ja keskeiset tulokset.

Hankkeen tavoitteena oli 1) turvata metsäpeuran rotupuhtaus hankeaikana, 2) kuvata Pohjois-Pohjanmaan tilanne ja luoda toimintamalli metsäpeuran rotupuhtauden hallintaan, 3) luoda avoimessa yhteistyössä toimiva sidosryhmien verkosto roolituksineen sekä 4) tunnistaa pitkän tähtäimen resurssitarpeet metsäpeuran rotupuhtauden turvaamisessa. Hankkeen tuloksia hyödynnetään metsäpeurakannan hoitosuunnitelman päivittämisessä.

Metsäpeuran rotupuhtautta hankeaikana turvattiin (tavoite 1) tehokkaalla metsäpeurojen ja porojen seurannalla ja peura-aidan kunnossapidolla. Peura-aidan toimivuutta tuettiin viestimällä porttien ja veräjien sulkemisen tärkeydestä. Hankeaikana ammuttiin viisi metsäpeuraa poronhoitoalueelta ja 11 poroa poronhoitoalueen eteläpuolelta. Poronhoitoalueen puolelle päätyneitä metsäpeuroja saatiin houkuteltua useita kertoja ruokinnan avulla pois poronhoitoalueelta. Vastaavasti poroja otettiin kiinni elävänä poronhoitoalueen ulkopuolelta.

Hankeessa luotiin tilannekuva Pohjois-Pohjanmaan metsäpeurojen levinneisyydestä ja levittäytymisestä kohti poronhoitoaluetta (tavoite 2). Yhteistyötapaamisissa porotalouden ja riistasektorin toimijoiden kanssa kehitettiin mahdollisia toimintatapoja metsäpeuran ja poron risteymärisäkin hallitsemiseksi. Keskiöön nousi tarve selvittää, olisiko Pohjois-Pohjanmaalle mahdollista tulevaisuudessa rakentaa peura-aita. Muina mahdollisina toimintatapoina nähtiin metsäpeurojen metsästys poronhoitoalueen tuntumassa tai metsäpeura- ja porotyhjien luominen sekä tukitoimina metsäpeurojen ja porojen seurannan tehostaminen ja eri toimijoiden välisen viestinnän kehittäminen.

Kainuussa kerran vuodessa ja Pohjois-Pohjanmaalla kahdesti vuodessa järjestetyissä yhteistyötapaamisissa tehostettiin eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja tarkennettiin eri organisaatioiden rooleja (tavoite 3). Vastuu metsäpeuran rotupuhtauden turvaamisesta on Metsähallituksella. Paliskunnat vastaavat porojen pysymisestä poronhoitoalueella ja mahdollistavat tehokkaan porojen poiston tarvittaessa. Luonnonvarakeskus tuottaa tietoa metsäpeurojen liikkumisesta ja kannan kehityksestä. Suomen riistakeskus myöntää metsäpeurojen poistoissa tarvittavat poikkeusluvut ja toimii tarvittaessa linkkinä metsästäjiin.

Tulevien vuosien keskeisten haasteiden ja kasvavien resurssitarpeiden arvioitiin (tavoite 4) liittyvän Pohjois-Pohjanmaan tilanteen kehittymiseen ja toisaalta nyt käynnissä olevan työn jatkuvuuden turvaamiseen. Kainuussa on lisäksi varauduttava peura-aidan rakenteiden uusimiseen 2030-luvun alkuvuosina.

Avainsanat metsäpeura, *Rangifer tarandus*, perimän turvaaminen, peura-aita, Pohjois-Pohjanmaa, sidosryhmäyhteistyö

Sarjan nimi ja numero Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 234
ISSN-L 1235-6549 ISSN (verkkajulkaisu) 1799-537X
ISBN 978-952-377-020-1 (pdf)
Sivumäärä 38 s. Kieli Suomi
Kustantaja Metsähallitus, Eräpalvelut

Presentationsblad

Utgivare	Forststyrelsen	Utgivningsdatum	6.9.2021
Uppdragsgivare	Forststyrelsen		
Sekretessgrad	Offentlig	Diarienummer	MH 7550/2019

Författare Milla Niemi, Mikko Rautiainen, Pekka Kilpeläinen och Erkki Turtinen

Publikation Tryggande av skogsvildrenens renrasighet och arbetets utveckling 2017–2019

Sammandrag

Skogsvildrenen *Rangifer tarandus fennicus*, som hör till Finlands ursprungliga arter, och tamrenen, som är en domesticerad form av fjällvildrenen *R. tarandus tarandus*, kan korsa sig med varandra och få fortplantningsduglig avkomma. Korsningar anses vara ett hot mot skogsvildrenens arvs massa. Med tanke på renkötseln är det inte heller önskvärt att dessa underarter korsar sig, eftersom hybriderna är svårare att hantera än tamrenarna.

I Kajanaland lever skogsvildrenar och tamrenar nära varandra. Arbetet att hindra dessa från att mötas och korsa sig grundar sig långt på det renstängsel som upprättades längs renkötselområdets södra gräns på 1990-talet. Man avlägsnar dessutom individer som hamnat på fel sida av stängslet och följer upp renarna i terrängen. I Norra Österbotten är risken att underarterna korsar sig ett nytt fenomen, som beror på att skogsvildrenarna i Suomen-selkä börjat breda ut sig mot renkötselområdet.

Jord- och skogsbruksministeriet överförde ansvaret för trygghandling av skogsvildrenens arvs massa till Forststyrelsen år 2006. Man startade projektet Tryggande av skogsvildrenens renrasighet och arbetets utveckling 2017–2019 (Metsäpeuran rotupuhtaustyö ja sen kehittäminen 2017–2019) för att påbörja arbetet och ta fram lämpliga metoder samt att kartlägga läget i Norra Österbotten. Forststyrelsens Jakt- och fisketjänster genomförde detta av jord- och skogsbruksministeriet finansierade projekt i samarbete med renbeteslagen vid renkötselområdets södra gräns, Paliskuntien yhdistys, Naturresursinstitutet och Finlands viltcentral. I denna rapport beskrivs hur projektet genomfördes och dess viktigaste resultat.

Projektets mål var att 1) trygga skogsvildrenens renrasighet under projektperioden, 2) beskriva läget i Norra Österbotten och ta fram metoder att främja skogsvildrenens renrasighet, 3) skapa genom öppet samarbete ett nätverk av intressentgrupper med olika roller samt 4) fastställa resursbehovet på lång sikt för tryggande av skogsvildrenens renrasighet. Projektets resultat används vid uppdateringen av förvaltningsplanen för Finlands skogsvildrensstam.

Skogsvildrenens renrasighet tryggades under projektperioden (mål 1) genom effektiv uppföljning av skogsvildrenarnas och tamrenarnas rörelser och genom underhåll av renstängslet. Man främjade också renstängslet effektivitet genom att informera folk om vikten av att stänga portarna och grindarna. Under projektperioden fälldes fem skogsvildrenar i renkötselområdet och 11 tamrenar söder om renkötselområdet. Man lyckades också flera gånger locka bort skogsvildrenar som tagit sig in till renkötselområdet genom utfodring. Även tamrenar utanför renkötselområdet fångades levande och flyttades till den rätta sidan.

I projektet utreddes även skogsvildrenarnas utbredning i norra Österbotten och hur de spridit sig mot renkötselområdet (mål 2). Under samarbetsmötena med aktörer inom rennäringen och viltsektorn togs fram nya metoder för hur man kan motarbeta skogsvildrenens och tamrenens korsningar. En central fråga var, om man i framtiden kunde bygga ett renstängsel i Norra Österbotten. Övriga potentiella åtgärder var jakt av skogsvildrenar i närheten av renkötselområdet eller skapande av ett skogsvildrens- och tamrensvakuum. Även stödåtgärder såsom effektivisering av uppföljningen av bägge renarna och förbättring av kommunikationen mellan olika aktörer togs upp.

Samarbetsmötena ordnades en gång om året i Kajanaland och två gånger om året i Norra Österbotten, och under mötena utvecklade man samarbetet mellan de olika aktörerna och klarade de olika organisationernas roller (mål 3). Ansvaret för trygghandling av rasenheten ligger hos Forststyrelsen. Renbeteslagen ansvarar för att tamrenarna hålls inom renkötselområdet samt möjliggör ett effektivt avlägsnande av renar vid behov. Naturresursinstitutet producerar information om skogsvildrenarnas rörelser och stammens utveckling. Finlands viltcentral beviljar de tillstånd som är nödvändiga för fällande av skogsvildrenar och bildar länken till jägarna vid behov.

De viktigaste utmaningarna och resursbehovet de kommande åren uppskattades (mål 4) hänga ihop dels med hur läget förändras i Norra Österbotten, dels med hur man kan säkerställa att det pågående arbetet får fortsättning. I Kajanaland måste man dessutom förbereda sig på att renstängslet bör förnyas i början av 2030-talet.

Nyckelord skogsvildren, *Rangifer tarandus*, tryggande av arvs massan, renstängsel, Norra Österbotten, intressentsamarbete

Seriens namn och nummer Forststyrelsens naturskyddspublikationer. Serie A 234

ISSN-L 1235-6549 ISSN (online) 1799-537X

ISBN (pdf) 978-952-377-020-1 (pdf)

Sidantal 38 s. Språk Finska

Förlag Forststyrelsen, Jakt- och fisketjänster

Documentation Page

Published by	Metsähallitus	Publication Date	6.9.2021
Commissioned by	Metsähallitus		
Confidentiality	Public	Registration No.	MH 7550/2019

Author(s) Milla Niemi, Mikko Rautiainen, Pekka Kilpeläinen and Erkki Turtinen

Title Wild forest reindeer breed purity and its development 2017–2019

Abstract

The wild forest reindeer (*Rangifer tarandus fennicus*), native to Finland, and the semi-domesticated reindeer domesticated from the mountain reindeer (*R. t. tarandus*) are capable of crossbreeding. This is considered a threat to the wild forest reindeer genome. Hybridization of the subspecies is also not desirable for reindeer husbandry, as hybrids are more difficult to handle than semi-domesticated reindeer.

Wild forest reindeer and semi-domesticated reindeer coexist in Kainuu. Preventing their mixing and crossbreeding is mostly based on a reindeer fence built in the 1990s, which runs along the southern edge of the reindeer herding area. Removal of animals crossing onto the wrong side of the fence and field monitoring are also used. The risk of mixing and crossbreeding is a new phenomenon in North Ostrobothnia, resulting from the spread of wild forest reindeer in the Suomenselkä region.

In 2016, the Ministry of Agriculture and Forestry of Finland determined Metsähallitus as responsible for securing the genome of the wild forest reindeer. To solidify procedures and chart the situation in North Ostrobothnia, Metsähallitus Wildlife Service initiated a project named "Wild forest reindeer breed purity and its development 2017–2019". Wildlife Service Finland carried out the project in cooperation with southern reindeer herding cooperatives, the Reindeer Herders' Association, Natural Resources Institute Finland, and the Finnish Wildlife Agency. This report describes the implementation and main results of the project.

Project aims were to 1) safeguard the breed purity of wild forest reindeer, 2) describe the North Ostrobothnian situation and create an operational model for managing wild forest reindeer breed purity, 3) create an open collaboration network of stakeholders with clearly defined roles, and 4) recognize long-term resource needs. Project results were also utilized in updating the wild forest reindeer management plan.

Wild forest reindeer breed purity was safeguarded (aim 1) by tracking wild forest and semi-domesticated reindeer and by maintaining the reindeer fence. The importance of properly shutting fence gates was communicated openly. Five wild forest reindeer were shot in the reindeer herding area during the project, while 11 semi-domesticated reindeer were shot south of the area. Wild forest reindeer that had wandered into the reindeer herding area were coaxed away from the area on several occasions using feeding. Comparably, semi-domesticated reindeer were live-caught outside of the herding area.

The project formed an overview of the wild forest reindeer population distribution in North Ostrobothnia and of its spread towards the reindeer herding area (aim 2). Potential actions for controlling the crossbreeding risk were discussed in stakeholder meetings. Investigating the possibility of building a reindeer fence in North Ostrobothnia in the future was identified as a focal action. Other potential actions include hunting wild forest reindeer close to the reindeer herding area or creating a forest reindeer–semi-domesticated reindeer void. Supporting actions include intensifying monitoring and developing communication.

Stakeholder meetings were held annually in Kainuu and biannually in North Ostrobothnia to strengthen cooperation between stakeholders and sharpen organizational roles (aim 3). Metsähallitus is responsible for ensuring the genetic purity of the wild forest reindeer. Reindeer herding cooperatives are responsible for keeping semi-domesticated reindeer within the herding area and enabling their efficient removal if necessary. Natural Resources Institute Finland produces data on wild forest reindeer mobility and population development. The Finnish Wildlife Agency issues derogations for removing wild forest reindeer and functions as a link to hunters.

Future challenges and growing resource needs (aim 4) are expected, given the situation in North Ostrobothnia and, on the other hand, for ensuring that current work efforts can continue. Preparations must be made for renewing the reindeer fence in Kainuu during the early 2030s.

Keywords Wild forest reindeer, *Rangifer tarandus*, securing the genome, reindeer fence, North Ostrobothnia, cooperation with stakeholders

Series name and No.	Nature Protection Publications of Metsähallitus. Series A 234		
ISSN-L	1235-6549	ISSN (pdf)	1799-537X
ISBN	978-952-377-020-1 (pdf)		
No. of Pages	38 pp.	Language	Finnish
Publishing Co.	Metsähallitus, Parks & Wildlife Finland		

Sisällys

1 Tausta ja tavoitteet	9
2 Hankkeen toiminta-alue ja metsäpeuran levinneisyys	11
3 Toteutetut toimenpidekokonaisuudet	13
3.1 Metsäpeurojen ja porojen seuranta ja poistot	13
3.2 Peura-aidan kunnossapito	19
3.3 Toimintamallin rakentaminen Pohjois-Pohjanmaalle	24
3.4 Yhteistyöverkoston kehittäminen.....	25
3.5 Hankkeen toteutuneet kustannukset	29
4 Pohdinta.....	30
4.1 Hankkeen lähtötila.....	30
4.2 Hankkeen tavoitteiden saavuttaminen	30
4.3 Jatkotoimet ja tulevat haasteet	33
5 Yhteenveto.....	37
Lähteet.....	38

1 Tausta ja tavoitteet

Metsäpeura (*Rangifer tarandus fennicus*) ja tunturipeurasta (*R. t. tarandus*) kesytetty poro ovat peuran alalajeja. Ne voivat risteytyä ja tuottaa lisääntymiskykyisiä jälkeläisiä. Metsäpeurat ja porot elävät Suomessa rinnakkain Kainuussa, jossa niitä erottaa 1990-luvulla rakennettu peura-aita. Alalajien kohtaaminen on uusi ilmiö Pohjois-Pohjanmaalla, johon Suomenselän osakannan metsäpeurat ovat viime vuosina laajentaneet levinneisyysaluettaan.

Risteytymisen poron kanssa katsotaan olevan uhka metsäpeuralle. Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelmassa (Maa- ja metsätalousministeriö 2007) arvioitiin, että ”metsäpeuran rotupuhtauden säilyminen on edelleen merkittävä metsäpeurakannan vaaralliseen liittyvä riskitekijä Kainuun osakannassa”. Pohjois-Pohjanmaalla metsäpeurojen levittäytyminen kohti poronhoitoaluetta on tapahtunut kannanhoitosuunnitelman julkaisun jälkeen.

Kannanhoitosuunnitelmassa linjattiin metsäpeurojen ja porojen risteytymisen estämisen vaativan paitsi jatkuvaa seurantaa myös aktiivisia toimenpiteitä. Niin sanotulla metsäpeuran rotupuhtauden turvaamisella tarkoitetaan toimia, joilla pyritään estämään metsäpeurojen ja porojen sekoittuminen ja edelleen risteytyminen. Näin ylläpidetään Suomen ja samalla koko EU:n metsäpeurakannan perimän säilymistä ja metsäpeuran suojelun tasoa.

Kainuussa metsäpeurojen ja porojen risteytymäriskin hallinta perustuu peura-aitaan sekä eläinten seurantaan ja tarvittaessa poistoihin. Pohjois-Pohjanmaan alueella toimittamalla risteymien ennaltaehkäisemiseksi ei ole ollut.

Maa- ja metsätalousministeriö tulosohjasi metsäpeuran rotupuhtauden turvaamisen kenttätyön Metsähallitukselle vuonna 2016. Aikaisemmin tehtävää hoiti Suomen riistakeskus Kainuu. Työn alkuunsaamiseksi ja toimintatapojen vakiinnuttamiseksi sekä Pohjois-Pohjanmaan tilanteen kartoittamiseksi Metsähallitus valmisteli vuoden 2016 aikana hankkeen ”Metsäpeuran rotupuhtaustyö ja sen kehittäminen 2017–2019”.

Hankkeelle määriteltiin hankehakemuksessa neljä tavoitetta, jotka liittyivät olemassa olevien toimien toteuttamiseen ja kehittämiseen, Pohjois-Pohjanmaan tilanteen hallintaan ottamiseen sekä tulevien resurssitarpeiden arviointiin.

Hankkeen tavoitteet

1. Metsäpeuran rotupuhtaus luonnossa on turvattu hankeaikana.
2. Pohjois-Pohjanmaan metsäpeurojen ja porojen sekoittumisriskit ja niihin liittyvät haasteet on kuvattu ja toimintatapa on ratkaistu.
3. Metsäpeuran rotupuhtauden turvaamiseen on syntynyt avoimessa yhteistyössä toimiva sidosryhmien verkosto, jossa eri toimijoilla on selkeät roolit.
4. Rotupuhtaustyö on tehokasta, toimivaa ja sen pitkän tähtäimen resurssitarpeet tunnetaan.

Tavoitteisiin pääsemiseksi toteutettiin viisi erillistä toimenpidettä tai toimenpidekokonaisuutta. Näistä kaksi ensimmäistä tähtäsi metsäpeuran rotupuhtauden turvaamiseen hankeaikana, ja toimenpiteet painottuivat Kainuuseen. Pohjois-Pohjanmaan toimintamallin kehittäminen kohdentui luonnollisesti Pohjois-Pohjanmaalle. Muut toimenpiteet eivät olleet aluesidonnaisia.

Hankkeessa laadittiin kaksi raporttia. Näistä ensimmäinen (Niemi & Rautiainen 2018) kattaa Pohjois-Pohjanmaan tilannekuvan ja ehdotukset metsäpeuran perimän turvaamisen toimintamalleiksi ja toinen eli tämä julkaisu on hankkeen loppuraportti.

Hanke oli vahvasti kytköksissä Metsähallituksen koordinoimaan MetsäpeuraLIFE-hankkeeseen. Tällä saavutettiin huomattavaa synergiaetua sekä kenttätöissä että peura-aidan ja poroesteaidan rakenteiden parantamisessa.

Jatkossa ”metsäpeuran rotupuhtaus” korvataan käsiteellä ”metsäpeuran perimän turvaaminen”.

Toteutetut toimenpiteet

1. Seurattiin ja poistettiin poroja poronhoitoalueen ulkopuolelta ja vastaavasti metsäpeuroja poronhoitoalueelta. Testattiin uusia menetelmiä ja toimitatapoja sekä tehostettiin nykyisiä (tavoite 1).
2. Huolehdittiin metsäpeura-aidan kunnosta ja seurattiin sen pitävyyttä (tavoite 1).
3. Laadittiin toimintamalli metsäpeurakannan perimän turvaamiseksi Pohjois-Pohjanmaalla (tavoite 2).
4. Lisättiin toimijoiden välistä tiedonvaihtoa ja viestittiin metsäpeuran perimän turvaamiseen liittyvästä työstä ja sen merkityksestä (tavoite 3).
5. Arvioitiin kustannukset vuositasolla sekä valmisteltiin rahoitushakemus jatkohankkeelle (tavoite 4).

Metsäpeurahirvas pärjää yleensä porohirvasta paremmin kiimataisteluissa ja voi päästä astumaan porovaatimia. Myös porohirvas ja metsäpeuravaadin voivat lisääntyä keskenään. Kuva: Pekka Kilpeläinen.

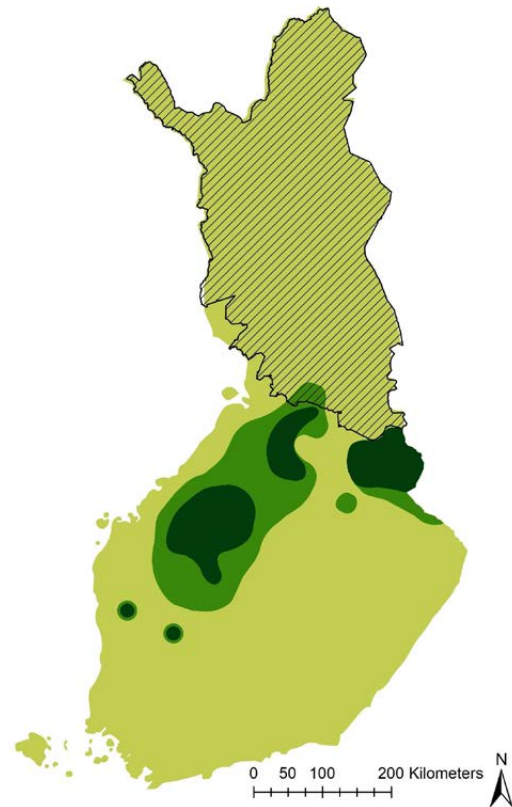
2 Hankkeen toiminta-alue ja metsäpeuran levinneisyys

Hanke toteutettiin Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla alueilla, joissa on kohonnut riski porojen ja metsäpeurojen sekoittumisesta ja edelleen risteytymisestä. Kainuuta koskevassa työssä mukana olivat poronhoitoalueen etelärajaan rajoittuvat Hallan ja Näljängän paliskunnat sekä näiden pohjoispuolella sijaitsevat Hossa-Irnin ja Kallioluoman paliskunnat. Pohjois-Pohjanmaalta hankkeeseen osallistuivat Pudasjärven, Pintamon, Kiimingin ja Kollajan paliskunnat.

Luonnonvarakeskus arvioi lentolaskennan perusteella Kainuun peurakannan kooksi kevättalvella 2019 noin 720 yksilöä (Luonnonvarakeskus 2019). Kainuun osakannan metsäpeurat ovat viime vuosina talvehtineet vuodesta riippuen Sotkamon, Ristijärven ja Kuhmon alueilla. Talvella 2019/2020 peuroja talvehti poikkeuksellisesti myös Nurmeksen pohjoisosissa. Kesällä osa peuroista pysyttelee Suomessa, mutta noin kolmasosa nousee kesällä Venäjän puolelle jopa Kuusamon korkeudelle saakka. Kiimatokat sijaitsevat pääosin Suomen puolella, mutta osa Kainuussa talvehtivista peuroista siirtyy rajan yli vasta rykimäajan aikana tai sen jälkeen.

Metsäpeurojen liikkumista Kainuussa ohjaavat sekä Kuhmon ja Suomussalmen kuntien rajalle eli poronhoitoalueen etelärajalle pystytetty peura-aita että poronhoitoalueella Suomen itärajaa seuraileva poroesteaita. Noin 90 kilometriä pitkä peura-aita on rakennettu vuosina 1993–1996 peurojen ja porojen erillään pitämiseksi. Paliskuntain yhdistyksen ylläpitämän poroesteaidan tarkoituksena on estää porojen pääsy Venäjälle. Samalla se estää metsäpeurojen pääsyn Venäjän puolelta Suomen poronhoitoalueelle.

Metsäpeuroja ja poroja pääsee joskus läpi peura-aidasta avoimeksi jätetyistä porteista ja veräjistä, peuraestesilloista tai muista ai-

Metsäpeuran levinneisyysalue Suomessa vuonna 2019. Metsäpeurakannan niin sanotut ydinalueet on merkitty tummanvihreällä värillä ja satunnaisemmin käytetyt alueet sekä vaellusreitit vaaleammalla sävyllä. Ympyrät läntisessä Suomessa kuvaavat MetsäpeuraLIFE-hankkeen palautusistutuspaikkoja. Poronhoitoalue on merkitty vinoviivoituksella. Metsäpeurojen levinneisyysalueen kuvaus perustuu asiantuntija-arvioihin. Pohjakartan grafiikan on tuottanut Suomen riistakeskus.

dan aukkopaikoista. Eläimiä kulkeutuu aidan väärälle puolelle ympärivuotisesti, mutta erityisesti talviaika on osoittautunut haasteelliseksi. Peuroja saattaa myös jäädä "jumiin" poronhoitoalueen puolelle; Venäjällä kesän viettäneet metsäpeurat pyrkivät joskus oikaisemaan poronhoitoalueen poikki kohti Suomessa sijaitsevia talvilaitumia. Vaikka peurat

Vaalassa, Pudasjärvellä ja Utajärvellä levittäytyvät laajat suoalueet houkuttelevat metsäpeuroja nousemaan kesäaikaan poronhoitoalueen tuntumaan Pohjois-Pohjanmaalla. Valokuvan metsäpeuravastasyntyneen vasansa kanssa on kuvattu Kainuussa. Kuva: Pekka Kilpeläinen.

pääsisivätkin läpi poroesteidasta, ne eivät välttämättä pääse enää läpi peuraesteidasta vaan jäävät poronhoitoalueen puolelle.

Luonnonvarakeskuksen tutkijoiden, hankkeen yhteistyöpaliskuntien ja hankkeen työntekijöiden havaintojen perusteella poroja liittyy peuratokkiin joskus myös vaelluksen aikana Venäjän puolella.

Suomenselän metsäpeurakannan kooksi Luonnonvarakeskus arvioi talvella 2018 toteutetun lentolaskennan perusteella noin 1 450–1 500 yksilöä (Luonnonvarakeskus 2018). Valtaosa Suomenselän metsäpeuroista talvehtii Pohjanmaalla Lappajärven tuntumassa tai sen länsipuolella. Ensimmäinen varmistettu havainto Pohjois-Pohjanmaalla talvehtivista metsäpeuroista tehtiin Kestilässä Venenevan-Pelson seudulla talvella 2017–2018.

Suomenselän osakannan keskeiset vasoma-alueet sijaitsevat Keski-Suomessa Salamajärven kansallispuiston tuntumassa sekä Keski-Pohjanmaalla. Metsäpeuroja on kuitenkin viimeisten vuosien aikana alkanut nousta säännöllisesti kesäksi poronhoitoalueen tuntumaan ja jopa poronhoitoalueelle saakka. Ensimmäiset varmistetut havainnot Oulujoen pohjoispuolella liikkuvista metsäpeuroista

tehtiin kesällä 2016. Tieto tämän kannanosan koosta ja rakenteesta täydentyy jatkuvasti.

Luonnonvarakeskus on esittänyt epävirallisen arvion, että Oulujoen pohjoispuolella, Oulujoen ja Kiiminkijoen välisellä alueella voisi kesäaikaan elää satakunta metsäpeuraa, joista osa myös vasoo alueella. Poronhoitoalueen välittömässä läheisyydessä ei ole toistaiseksi havaittu metsäpeurojen kiimatokkia, ja metsäpeurat ovat hakeutuneet Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla sijaitseville talvilaitumilleen viimeistään joulukuussa. Metsäpeurojen esiintyminen Pohjois-Pohjanmaan alueella painottuu siis lumettomaan aikaan, ja kyse on ainakin toistaiseksi niin sanotusta kesäalueesta.

Toisin kuin Kainuussa, Pohjois-Pohjanmaalla metsäpeurat ja porot pääsevät liikkumaan poronhoitoalueen rajan yli käytännössä esteettä, koska niiden liikkumista rajoittavaa aitaa ei ole. Siinä, missä metsäpeurat nousevat poronhoitoalueen tuntumaan kesäaikaan, liikkuvat porot pois poronhoitoalueelta erityisesti syksyllä. On mahdollista, että syksyllä metsäpeurojen mukaan lyöttäytyneitä poroja vaeltaa satunnaisesti peurojen mukana aina Suomenselän metsäpeurojen talvilaitumille saakka.

3 Toteutetut toimenpidekokonaisuudet

3.1 Metsäpeurojen ja porojen seuranta ja poistot

3.1.1 Metsäpeurojen seuranta

Metsäpeuroja havainnoidaan kentällä käytännössä ympärivuotisesti. Luonnonvarakeskus toteuttaa pantapeurojen vasatarkistukset kesällä ja laumalaskennat syksyllä osana Suomen metsäpeurakannan seuranta. Kevättalvella Luonnonvarakeskus suorittaa mahdolliset lentolaskennat. Laumalaskentojen painopiste on ollut Kainuussa, mutta niitä on tehty viime vuosina yhä enemmän myös Pohjois-Pohjanmaalla ja etelämpänä Suomenselällä.

Metsähallituksen kenttähenkilöstö on osallistunut seurantojen (kiimatokkaseuranta, vasatarkistukset, lentolaskentojen ennakkotiedustelut) toteuttamiseen, koska niistä saatava hyöty metsäpeurakannan perimän turvaamisessa on huomattava. Erityisen tärkeiksi ovat osoittautuneet syksyn ja alkutalven laskennat. Metsäpeurat alkavat syyskuussa kokoontua laumoihin rykimääjäksi, jota seuraa marras-joulukuussa tapahtuva vaellus talvilaitumille. Peuratokat liikkuvat usein avoimilla paikoilla, kuten pelloilla ja soilla, jolloin mahdolliset porot on helpompi havaita metsäpeurojen seasta.

Porojen (tässä tapauksessa poron) tunnistaminen metsäpeuratokasta edellyttää tarkkaa silmää ja ammattitaitoa. Kuva: Pekka Kilpeläinen.

Sydäntalvella Metsähallituksen kenttähenkilöstön tekemien havaintojen sekä yhteistyötahoilta saatavien tietojen merkitys korostuu, koska silloin ei toteuteta rutiiniseurantoja.

Luonnonvarakeskuksella oli hankkeen aikana seurannassa kymmeniä GPS-pannoitettuja metsäpeuroja sekä Kainuussa että Suomessa. Huhtikuussa 2020 Kainuussa oli 39 ja Pohjois-Pohjanmaalla 43 toimivaa pantaa. Pohjois-Pohjanmaan pannoista seitsemän oli sellaisella metsäpeuralla, joka nousi keväällä poronhoitoalueen tuntumaan (tilanne toukokuun alussa). Pantaseurannalla oli keskeinen rooli Pohjois-Pohjanmaan metsäpeuratilanteen hahmottamisessa sekä peurojen ja porojen sekoittumisen estämisessä (ks. tietolaatikko 1). Merkitys korostui syys- ja kevätvaellusten aikana, jolloin metsäpeurat saattavat liikkua jopa kymmeniä kilometrejä vuorokaudessa.

Luonnonvarakeskuksen kenttähenkilöstö välitti hankkeen työntekijöille tiedon pantapeurojen sijainnista noin kerran viikossa tai tarvittaessa useammin. Sijaintitietojen jakelussa olivat mukana hankehenkilöstön lisäksi mm. yhteistyöpaliskuntien poroisännät, Metsähallituksen erätarkastajat sekä avainhenkilöt Suomen riistakeskuksesta ja Paliskuntain yhdistyksestä. Avointa tiedonvälitystä pidettiin tärkeänä. Toisaalta pantapeurojen sijaintitietojen välittäminen haluttiin Luonnonvarakeskuksen toimesta pitää mahdollisimman rajattuna, jotta sijaintitiedon päätyminen laajalle joukolle ei johtaisi peurojen häirintään.

Tietolaatikko 1 Kentällä kokeiltua: Porojen GPS- ja merkintäpannat Pohjois-Pohjanmaalla

Vuonna 2017 Metsähallitus hankki 15 kappaletta poroille tarkoitettuja kaupallisen toimijan GPS-pantoja sekä niihin GSM-liittymät. Pannat jaettiin Pudasjärven, Pintamon ja Kiimingin paliskuntien poroisännille, ja ne laitettiin poronhoitoalueen eteläosissa liikkuville poroille. Pantojen käytöstä tehtiin kirjallinen sopimus, ja pannat jäivät paliskuntien käyttöön hankkeen jälkeen. Pantaporojen liikkeitä pääsivät seuraamaan poroisännät ja porojen omistajat sekä Metsähallituksen hankkeelle työskentelevät henkilöt. Paliskuntien osakkailla oli käytössä myös omia seurantapantoja.

GPS-pantojen avulla seurattiin porojen liikkeitä erityisesti kesän ja syksyn aikana. Talviaikana suurin osa alueen poroista pidetään tarhoissa. Porojen GPS-seuranta koettiin hyödylliseksi; porot siirtyivät poronhoitoalueen eteläpuolelle aika ajoin, ja paikkatietojen perusteella ne voitiin käydä hakemassa kohdennetusti takaisin poronhoitoalueelle.

Hankkeen ensimmäisenä vuonna otettiin paliskuntien käyttöön myös muovisia pantoja (ns. pentopangat) porojen merkitsemiseen. Poroisännät kuitenkin kertoivat, että lähes kaikki porot on jo merkitty tai merkitään pannoilla, joten näitä hankintoja ei jatkettu hankkeen myöhemmässä vaiheessa.

3.1.2 Porojen poisto poronhoitoalueen ulkopuolella

Metsähallituksen toimesta ammuttiin poronhoitoalueen ulkopuolella hankeaikana 11 poroa. Muutama yksilö otettiin kiinni elävänä. Lisäksi poronomistajat ottivat kiinni ja kuljettivat poroja takaisin poronhoitoalueelle useita kertoja. Näitä tapauksia ei ole kirjattu ylös.

Hankkeen aikana pyrittiin yhtenäistämään porojen poistokäytäntöjä. Metsähallitus esitti vuonna 2017 poronhoitoalueen eteläosan paliskunnille yhteistä mallia luvaksi, jolla hankehenkilöstö voisi tarvittaessa poistaa poronpeurojen joukosta poronhoitoalueen ulkopuolella. Ehdotus ei saanut kaikilta paliskunnilta suoraa hyväksyntää. Osa kuittasi asian suullisesti tai sähköpostitse eikä allekirjoittanut lupadokumenttia. Osa paliskunnista halusi lähettää edustajansa mukaan tilanteeseen, jossa poro on havaittu metsäpeuratokassa ja se pitäisi poistaa. Yhteinen näkemys kuitenkin oli, että Metsähallituksella on tärkeä roo-

Tämä poronvasa pyydystettiin elävänä poronhoitoalueen ulkopuolelta ja toimitettiin omistajalleen. Kuva: Pekka Kilpeläinen.

li porojen poistossa poronhoitoalueen ulkopuolella.

Vuonna 2018 Metsähallitus esitti paliskuntien yleisille kokouksille hyväksyttäväksi toimintaperiaatteita porojen poistolle. Tämä esitys hyväksyttiin pääosassa paliskuntia.

Täysin yhtenäinen toimintamalli porojen poistamiseen jäi syntymättä hankkeen aikana. Paliskunnat ovat itsenäisiä hallinnollisia yksilöitä, joten yhteneväisten käytäntöjen luominen tulee olemaan jatkossakin haastavaa.

3.1.3 Metsäpeurojen poisto poronhoitoalueelta

Metsähallitus haki hankkeen ajaksi Suomen riistakeskukselta poikkeusluvan poronhoitoalueen eteläosien kuntien alueille metsäpeurojen poistamiseen. Metsähallitus myönsi neljälle hankkeessa työskentelevälle Metsähallituksen työntekijälle metsäpeuran metsästysluvan valtion maille. Poikkeusluvan käytöstä vastasi ensisijaisesti Kainuussa toimiva riistanhoitaja, mutta tarvittaessa hänellä tai muilla luvansaajilla oli mahdollisuus valtuuttaa esim. poronomistaja toteuttamaan poisto. Poikkeusluvan käyttämisestä kirjoitettiin toimintaohjeet, jotka jaettiin hankkeen yhteistyöpaliskunnille.

Yksityisillä alueilla metsästysoikeuden haltijan lupa hankittiin tarvittaessa tapauskohtaisesti. Tämä tunnistettiin mahdolliseksi ongelmaksi erityisesti sellaisten tilanteiden hoitamisessa, jotka vaativat nopeaa reagoimista. Maanomistajan tai metsästysoikeuden vuokranneen tahon selvittäminen ja tavoittaminen voivat kestää tunteja tai pahimmillaan jopa päiviä, kun joihinkin tilanteisiin tulisi pystyä reagoimaan minuuteissa.

Metsäpeuroja ammuttiin hankkeen aikana Metsähallituksen toimesta tai valtuuttamana viisi yksilöä. Lisäksi maaliskuussa 2019 pyydystettiin Suomussalmen Ala-Vuokista metsäpeuravaadin vasaoneen elävänä ja kuljetettiin MetsäpeuraLIFE-hankkeen totutustarhaan Lauhanvuoren kansallispuistoon (ks. tietolaatikko 2).

Tietolaatikko 2 Metsäpeurat muuttivat Suomussalmelta Isojoelle

Helmikuussa 2019 Hallan paliskunnasta saatiin uutisia: Suomussalmen Ala-Vuokissa liikkui metsäpeuravaadin vasansa kanssa. Eläimet olivat kaukana peura-aidasta, joten niiden houkuttelu poronhoitoalueen eteläpuolelle ei ollut realistista. Jonain muuna ajankohtana tuomio olisi todennäköisesti ollut tyyli – peurat olisi poistettu ampumalla. Nyt kaikki palaset kuitenkin lokahtelivat kohdalleen ja metsäpeurat päätettiin yrittää pyydystää elävinä.

Luonnonvarakeskus oli maaliskuun alussa Kainuussa tekemässä metsäpeurojen lentolaskentaa. Naapurikunnassa oli siis valmiina sekä kalustoa että tekijöitä. MetsäpeuraLIFE-hankkeen eteläisellä Suomenselällä sijaitseviin totutustarhoihin puolestaan kaivattiin viljejä metsäpeuroja palautusistutushankkeen kantakäsitteiksi.

Sattumakin ehti jo kertaalleen sotkea kuvioita, kun ahma ajoi vaatimen ja vasan erilleen. Vasa saatiin onneksi pysymään paikallaan ruokinnan avulla, ja itse pyyntipäivänä vaadinkin paikannettiin apuna käytetystä helikopterista.

Luonnonvarakeskuksen työntekijät onnistuivat nukuttamaan molemmat peurat, ja Suomussalmelta lähdettiin kohti etelää vaatimen ja sen naarasvasan kanssa. Molemmat kuljetettiin Etelä-Pohjanmaalle Lauhanvuoren kansallispuistossa sijaitsevaan totutustarhaan, johon peurat ovat kotiutuneet hyvin.

Metsäpeurojen pyynti oli erinomainen esimerkki siitä, miten toisen hankkeen nimissä tehty työ palveli samalla suoraan myös tämän hankkeen tavoitteiden toteutumista. Pyynnin järjestäminen ei olisi onnistunut ilman eri tahojen yhteistyötä. Metsähallitus sai ilmoituksen metsäpeuroista Hallan paliskunnalta, ja Metsähallituksen kenttätyöntekijä sai pidätettyä peuroja toivotulla alueella. Pyynnissä tarvittiin sekä Metsähallituksen että Luonnonvarakeskuksen henkilöstöä, ja eläinten käsittelyyn ja kuljetukseen saatiin lisäksi apua MetsäpeuraLIFE-hankkeen hankekumppaneina toimivilta Ähtärin Eläinpuistolta ja Korkeasaaren eläintarhalta.

Nukutettua metsäpeuravaadinta lastataan eläinkuljetustraileriin Suomussalmella. Kuva: Milla Niemi.

Vaikka poronhoitoalueelle kulkeutuneita metsäpeuroja poistetaan välillä ampumalla, ei peuran (tai poronhoitoalueen ulkopuolella poron) tappaminen ole ensisijainen vaihtoehto. Mikäli olosuhteet ja tilanne mahdollistavat, pyritään eläimet saamaan avatuista poroteista peura-aidan toivotulle puolelle ohjailemalla ja houkuttelemalla. Syksyllä ja alkutalvesta hyödynnetään metsäpeurojen luontaista halukkuutta siirtyä talvilaitumille. Peurojen liikkeitä voidaan myös ohjailta esimerkiksi ajamalla lumeen moottorikelkalla kulku-uria ja tarjoamalla heinäruokintaa. Houkuttelun onnistuminen edellyttää erinomaista paikallistuntemusta ja ymmärrystä metsäpeurojen liikkeistä sekä valmiutta reagoida nopeasti muuttuviin tilanteisiin, mutta se on onnistuessaan toimiva keino metsäpeurojen saamiseksi pois poronhoitoalueelta.

Metsästyslain 41 §:n 2. mom. muutos vuonna 2017 mahdollisti Suomen riistakeskuksen poikkeusluvan nojalla tapahtuvan riistaeläimen häiritsemisen. Asialla oli keskeinen merkitys, sillä muutoksen ansiosta metsäpeuroja voidaan houkuttelun ja ohjailun ohella painostaa haluttuun suuntaan esimerkiksi moottorikelkan tai helikopterin avulla (eli häiritä). Muutos siis paransi mahdollisuutta käyttää poistojen sijasta ns. pehmeitä keinoja metsäpeurojen saamiseksi pois poronhoitoalueelta.

Poronhoitoalueelta kirjattiin hankeaikana 15 metsäpeurahavaintoa. Vuonna 2017 havaintoja kirjattiin kaksi, ja havaitut peurat (yht. neljä yksilöä) poistettiin. Vuonna 2018 metsäpeuroista kirjattiin kaksi havaintoa poronhoitoalueelta. Ensimmäisessä tapauksessa pannaitettu metsäpeura palasi poronhoitoalueen eteläpuolelle. Toinen havainto tehtiin hirvenmetsästyksen yhteydessä pienestä metsäpeuratokasta. Vuonna 2019 kirjattiin yhteensä 11 havaintoa poronhoitoalueen puolella nähdystä metsäpeuroista. Osa havainnoista saatiin hankkeen yhteistyöpaliskunnilta, ja suurin osa muista havainnoista liittyi tapaukseen, jossa yli viidenkymmenen metsäpeuran tokka (jopa 7 % Kainuun peurakannasta) pääsi poronhoitoalueelle (ks. seuraava kappale).

Metsäpeurat pääsivät marraskuussa 2019 poronhoitoalueelle Hietajärven ja Kuivajärven tuntumasta porosteaidan ns. vanhanmallisesta peuraestesillasta, jonka lumenpoisto oli toteutettu puutteellisesti. Metsähallituksen ja Luonnonvarakeskuksen kenttätöntekijät valokuvasivat tokan ja varmistivat, että siihen ei ole sekoittunut poroja. Tokka saatiin ohjattua ruokinnan ja tarkoitusta varten ajettujen kelkkaurien avulla poronhoitoalueen ulkopuolelle. Tapahtuma korosti peuraestesiltöjen kunnossapidon sekä eläinten seurannan merkitystä.

Hankkeen aikana kasvaneesta vuosittaisesta havaintomäärästä ei tule vetää johtopäätöstä siitä, että tilanne olisi heikentynyt hankkeen aikana. Havaintojen kasvanut määrä kertoo osin siitä, että Metsähallitus tunnistetaan nykyään tahoksi, jolle metsäpeura- ja porohavaintoja voi ilmoittaa. Ilmoituksia saadaan sekä paikallisilta asukkailta ja metsästäjiltä että hankkeen yhteistyöpaliskuntien osakkailta. Toisaalta vuosien välinen satunnainen vaihtelu on suurta; vuoden 2019 havaintopiikki tilastossa selittyy pitkälti yhden peuratokan liikkeillä.

Poikkeusluvan nojalla poistettujen metsäpeurojen ruhot myytiin kokonaisuutena (suolistettuna) ennakkoon etsityille ostajille. Ruhojen ostamisesta kiinnostuneet henkilöt haettiin lehti-ilmoituksella hankkeen alkuvaiheessa. Ostajiin oltiin yhteydessä ilmoittautumisjärjestyksessä. Ruhoista saadut tuotot käytettiin metsäpeuran perimän turvaamisesta aiheutuviin kuluihin.

3.1.4 Toimintatavat erilaisissa tilanteissa

Hankkeessa valmisteltiin käytännön kokemusten perusteella kuvaukset tyypillisimmistä tapahtumista/tapahtumaketjuista (skenaarioista), joissa peurat ja porot voivat sekoittua tai ovat sekoittuneet. Jokainen tunnistettu skenaario luokiteltiin joko seurattavaksi tai kiireellisesti hoidettavaksi. Jokaiseen skenaarioon määriteltiin ensisijainen toimintatapa.

Kiireellisesti hoidettavaksi määriteltiin esimerkiksi tilanne, jossa metsäpeuran havaitaan kulkeutuneen porojen mukana erotusaitaan. Mikäli erotusaita sijaitsee valtion mailla, voivat ne Metsähallituksen nimetyt henkilöt, joille on myönnetty oikeus metsästä metsäpeuraa valtion omistamilla alueilla, poistaa metsäpeuran tai vaihtoehtoisesti antaa luvan nimetylle poronomistajalle tai muulle henkilölle metsäpeuran poistamiseksi.

Skenaariot ja toimintatavat valmisteltiin Pohjois-Pohjanmaan paliskuntien kanssa pidettyjen yhteistyötapaamisten pohjalta, ja ne käytiin läpi yhteisissä palavereissa sekä Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa. Kaikki mukana olleet tahot hyväksyivät ne.

Metsäpeurojen ja porojen seurantaan ja poistoihin liittyvät keskeiset opit ja kehityskohteet

Keskeiset opit

- Luken pantapeuraseurannasta on huomattavan suuri hyöty metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtävien toimenpiteiden toteutuksessa.
- Porojen GPS-seuranta on hyödyllinen työkalu.
- Metsäpeurojen ympärivuotinen seuranta maastossa mahdollistaa reagoinnin ongelmatilanteisiin.
- Vuonna 2017 Metsästyslain 41 §:n 2. mom. muutoksen johdosta saatu mahdollisuus häiritä metsäpeuroja Suomen riistakeskuksen luvalla vähentää tarvetta poistoille.
- Eri toimijoiden välinen sujuva yhteistyö tehostaa työskentelyä, ja yhteistyötä tulee kehittää jatkossa systemaattisesti.

Kehityskohteet

- Käyttöliittymä, joka mahdollistaisi pannaotettujen metsäpeurojen reaaliaikaisen seurannan, olisi hyödyllinen erityisesti nopeasti muuttuviin tilanteisiin reagoitaessa.
- Metsäpeuran perimän turvaamisen kannalta keskeisten kenttätöiden toteutuskeinoja yksityisillä alueilla tulee kehittää sujuvammiksi.
- Porojen poistolupien yhdenmukaistaminen eri paliskuntien välillä.
- Metsäpeuran ja poron mahdollisten risteymien poiston mahdollistaminen poronhoitoalueen ulkopuolella; toimintatapoja ja luvitusta tulisi kehittää.

3.2 Peura-aidan kunnossapito

3.2.1 Peura-aidan huoltorutiini

Kainuussa Kuhmon ja Suomussalmen kuntien rajalle rakennettiin pääasiassa työllisyysvaroin noin 90 kilometriä pitkä peura-aita vuosina 1993–1996. Rakentamisesta ja aitaan liittyvien vuokrasopimusten laadinnasta yksityismaanomistajien kanssa vastasi Metsähallitus. Aitaa parannettiin Metsästäjäin Keskusjärjestön koordinoimassa LIFE-hankkeessa 1998–2001 muun muassa aitaa korottamalla sekä rakentamalla aitaan portteja ja peuraestesiltoja. Lisäksi aitaa jatkettiin länsipäässä kahdella kilometrillä. Vuosina 2006–2009 aitaa peruskorjattiin muun muassa uusimalla aitatolppia.

Erilaisia portteja ja veräjiä on peura-aidassa noin sata ja peuraestesiltoja kahdeksan. Lisäksi MetsäpeuraLIFE-hankkeen varoin on rakennettu ylitysportaita jalkaisin liikkuville henkilöille.

Vastuu peura-aidan rakenteiden kunnossapidosta on Metsähallituksella. Metsähallituksen kenttätyöntekijät tekevät vuosittain maaliskuussa aitan perustarkastuksen. Perustarkastuksessa koko aita tarkistetaan ajamalla sen varsi moottorikelkoilla. Pienet korjaustoimenpiteet, esimerkiksi kaatuneiden puiden poistot, tehdään tarkastuksen yhteydessä. Suuremmat korjaustarpeet merkitään ylös ja toteutetaan sulan maan aikana. Akuutit ongelmat, esimerkiksi aitaverkkoon revenneet aukkokohdat, korjataan mahdollisimman nopeasti.

Koko peura-aita tarkistetaan vuosittain maaliskuun taitteessa moottorikelkoilla. Kuva: Matti Kela.

Peura-aidan kunnossapito vaatii jatkuvia toimenpiteitä. Aidan rakenteita rikkoutuu lumikuorman alla ja puiden kaatumisen seurauksena. Aitaa rikkovat myös esimerkiksi hirvet ja karhut sekä satunnaisesti ihmiset.

Peura-aidan kunnan seuranta ja kunnostukset muodostivat hankkeen aikana keskeisen osan hankkeessa työskennelleen riistanhoitajan työnkuvasta. Riistanhoitaja suunnittelei ja hoiti pienet korjaukset itse ja haastavimmat yhdessä jonkun muun Metsähallituksen työntekijän kanssa. Yksittäisiä korjauksia, kuten aidan rakenteiden paranteluita ja aita-varren vesakon raivausta hankittiin ostopalveluna yritykseltä, jolla on ammattiosaamista aitojen rakentamisesta ja peruskorjauksesta. Yrityksen kanssa myös ideoitiin erilaisia teknisiä ratkaisuja esimerkiksi aidan vesistöylytyksiin.

Koko peura-aita rakenteineen (veräjät, portit, peuraestesillat jne.) tallennettiin paikkatietomuodossa Metsähallituksen PAVE-tietojärjestelmään, jossa ylläpidetään paikkatiedot valtion alueiden rakenteista.

Kelkkaportti. Kuva: Pekka Kilpeläinen.

Kainuun peura-aita Suomussalmen ja Kuhmon rajalla. © Metsähallitus 2021, © Karttakeskus Lupa L5293.

3.2.2 Peuraestesillat

Peura-aitaan on rakennettu kaikkiaan kahdeksan niin sanottua peuraestesiltaa eli karjasiltaa kohtiin, joissa aita risteää säännöllisesti liikennöidyn tien kanssa. Estesilloissa tavalliset, kiinteät siltakannet on korvattu harvalla putki- tai ritilärakenteella. Siltojen toiminta perustuu siihen, että sorkkaeläimet eivät mielellään lähde ylittämään liukkaista putkirakenteita, joiden alla on tyhjä tila. Viisi estesilloista (Salokylä, Rytisuo, livantiira, Keskinen, Luisoa) on yleisillä teillä.

Kesäaikaan peuraestesillat ovat toimineet moitteetta, mutta talvella siltojen rakenteisiin tarttuva lumi on heikentänyt niiden tehoa. Siltakannen siteisiin tamppaantunutta lunta on ollut hankala puhdistaa, ja lumi on myös tukkinut ritilänvälejä. Jos lumen pakautumista siltarakenteisiin ei estetä säännöllisellä lumenpoistolla, pääsevät metsäpeurat ja porot kulkemaan silloista peura-aidan väärrälle puolelle.

Hankkeen aikana Hyrynsalmen kunta ja Kuhmon kaupunki jatkoivat vuonna 1999

laadittujen sopimusten perusteella Purnun ja Roukajärven yksityisteiden peuraestesilltojen lumenpoistoa ja laskuttivat tästä ostopalveluna Metsähallitusta. Yhteistyö sujui hyvin. Veihtivaaran peuraestesillan lumenpoistosta vastaa Rajavartiolaitos.

Yleisillä teillä olevien siltojen lumenpoistosta vastaa ELY-keskus. Lumenpoisto on osa alueen tienpidon kilpailutusta, joka tehdään viisivuotisena. Peuraestesillat sijoittuvat kolmelle eri urakka-alueelle (Kuhmo, Puolanka ja Suomussalmi). Urakan saaneet yhtiöt kilpailuttavat toiminnan aliurakoitsijoille, jotka hoitavat käytännön puhdistustyön. Sekä Metsähallituksen työntekijöiden että porotalouden toimijoiden havaintojen perusteella yleisten teiden peuraestesilltojen lumenpoisto oli ajoittain puutteellista ja lumenpoistotarvetta jouduttiin seuraamaan ja ilmoittamaan siitä erikseen aliurakoitsijoille. Ilmoituksen jälkeen sillat puhdistettiin, mutta poroja ehti päästä muutaman kerran poronhoitoalueen ulkopuolelle puutteellisesti puhdistetuista peuraestesilloista.

Tietolaatikko 3 Peuraestesilltojen kansien vaihto

Lumesta johtuvien ongelmien vähentämiseksi MetsäpeuraLIFE-hankeessa vaihdettiin neljän yleisellä tiellä sijaitsevan peuraestesillan päällysrakenteiden pyöreät putkirakenteet suorakaiteen muotoisiksi. Lumi ei tartu suorakaiteen malliseen rakenteeseen yhtä helposti, ja se on muutoinkin lumenpoiston kannalta helpompi ratkaisu. Viidennessä yleisellä tiellä sijaitsevassa estesillassa kannen putkirakenne oli jo ennestään suorakaiteen muotoinen.

Siltakannet vaihdettiin kesällä 2018, ja työstä vastasi MetsäpeuraLIFE-hankkeen hankekumppani Väylävirasto (Liikennevirasto ennen vuotta 2019). Kahtena talvena saatujen kokemusten perusteella uudet siltakannet näyttäisivät toimivan vanhoja paremmin.

Peuraestesilltojen on tarkoitus estää metsäpeurojen pääsy poronhoitoalueelle ja samalla porojen kulkeutuminen pois poronhoitoalueelta. Kuvassa Rytisuon estesilta. Kuva: Pekka Kilpeläinen.

Tietolaatikko 4 Raatejärven kelluva aita

Suomussalmen Raatejärveen rakennettiin talvella 2018 tiettävästi maailman ensimmäinen kelluva peura-aita. Meritaito Oy:n toteuttama rakenne tehtiin osaksi itärajan poroesteaitaa kohtaan, johon aikaisempina vuosina on pystytetty väliaikaisia aitoja estämään Venäjän kesäalueilta kohti Suomen talvilaitumia palaavien metsäpeurojen oikaisu poronhoitoalueen poikki.

Peurat oikoivat Raatejärven yli syksyn ensimmäisillä jäillä, joten väliaikaisten aitarakennelmien pystyttämisen oli huomattava työturvallisuusriski. Suomussalmen Kivijärvellä vastaava ongelma ratkaistiin perinteisemmin kiertämällä järvi maata myöten kiinteällä aitarakenteella. Molemmat aidat

toteutettiin MetsäpeuraLIFE-hankkeessa yhteistyössä Paliskuntain yhdistyksen kanssa.

Suomussalmen Raatejärveen rakennettu kelluva aita on osa itärajan poroesteaitaa. Kuva: Milla Niemi.

3.2.3 Portit ja veräjät

Peura-aidassa on noin sata erilaista porttia ja veräjää. Kansalaisten huolimattomuus tai välinpitämättömyys aiheuttivat hankkeen aikana ongelmia aidan pitävyydelle erityisesti marjastus- ja metsästysaikana; portteja ja veräjiä jätettiin toistuvasti auki tai niitä suljettiin huolimattomasti. Asiaan pyrittiin puuttamaan viestinnän keinoin (mm. paikallislehdet, some, kahdenvälinen viestintä) ja varustamalla ongelmallisimpia portteja kameravalvontakylteillä. Hankkeen aikana yksi erityisen ongelmallinen, moottorikelkkauralla sijainnut veräjä korvattiin helppokäyttöisellä vetoportilla. Porttien rakenteita parannetaan jatkossa mahdollisuuksien mukaan muiden korjaus toimien yhteydessä.

Puutavarakuljetusautot rikkoivat kaksi porttia hankeaikana. Ensimmäisessä tapauksessa automaattiportti lähti kuljettajan havainnon mukaan sulkeutumaan, kun rekka oli ajamassa sen lävitse. Toisessa tapauksessa portti rikkoontui, kun kuorma-auton peräkärri karkasi ojaan.

Metsähallituksen kenttätöntyöntekijöiden havaintojen perusteella puutavara-autojen kuljettajat jättivät portit usein auki puutavaran kuormaamisen ajaksi, joskus yöksi tai jopa viikonlopuksi. Metsähallitus Metsätalous Oy välitti siksi alueen puutavaraurakoitsijoille toiveen, että nämä ottaisivat metsäpeura-aidan huomioon toiminnassaan ja sulkisivat portit välittömästi läpiajon jälkeen.

Auki jätetyt tai huonosti suljetut portit ja veräjät ovat kesto-ongelma peura-aidalla. Kuva: Pekka Kilpeläinen.

Peura-aitaan liittyvät keskeiset opit ja kehityskohteet

Keskeiset opit

- Kainuussa peura-aidalla on erittäin suuri merkitys metsäpeurojen ja porojen sekoittumisen estämisessä.
- Ihmisille tarkoitetut portit ja muut kulkuratkaisut on suunniteltava mahdollisimman helposti käytettäviksi, ja niiden pitää olla oikeisiin paikkoihin sijoitettu.
- Peura-aita vaikuttaa moneen eri sidosryhmään, mikä on otettava huomioon esimerkiksi hankkeen viestinnässä.

Kehityskohteet

- Lumenpoiston tehostaminen estesilloilla.
- Uusien pelotteiden testaaminen estesilloilla.
- Peura-aidan porttien etävalvonnan kehittäminen.
- Peura-aidan merkityksestä tiedottaminen eri sidosryhmille.
- Kolmen peuraestesillan kansi-rakenteiden vaihto (kustannusarvio n. 150 000–200 000 €).
- Peura-aidan uusiminen tulevaisuudessa (arvioitava aikataulu ja kustannukset).

Tietolaatikko 5 Ylitysportaiden rakentaminen peura-aitaan

MetsäpeuraLIFE-hankkeessa rakennettiin vuosina 2018–2019 yhteensä kymmenen ylitysporrasta, joita pitkin esimerkiksi marjastajat ja sienestäjät pääsevät ylittämään peura-aidan helposti porttia tai veräjää avaamatta. Ylitysportaita on varauduttu jatkossa rakentamaan lisää helpottamaan peura-aidan ylittämistä. Ylitysportaiden rakentamisen lisäksi joitakin peura-aidan portteja on korvattu helpommin suljettavilla rakenteilla.

Ylitysporras peuraesteaidassa. Kuva: Pekka Kilpeläinen.

3.3 Toimintamallin rakentaminen Pohjois-Pohjanmaalle

Ensimmäiset varmistetut havainnot Oulujoen pohjoispuolella liikkuvista metsäpeuroista tehtiin kesällä 2016. Poronhoitoalueen tuntumassa ja jopa poronhoitoalueella on todennäköisesti liikkunut metsäpeuroja myös aikaisemmin. Seutu on kuitenkin harvaan asuttua ja paljolti myös erämaista, mikä pienentää yksittäisen eläimen havaituksi tuleminen todennäköisyyttä. Vuoden 2016 jälkeen muutos on ollut nopeaa, ja osa Suomenselän metsäpeurakantaan kuuluvista yksilöistä on laajentanut elinalueitaan poronhoitoalueen etelärajan tuntumaan.

Metsäpeurojen esiintyminen Pohjois-Pohjanmaan alueella painottuu lumettomaan aikaan eli kyse on kesäalueesta. Suomenselän

kannan nykyisille pääasiallisille talvehtimisalueille Etelä- ja Keski-Pohjanmaalle metsäpeurat ovat yleensä hakeutuneet viimeistään joulukuussa. Talvella 2017–2018 tehtiin ensimmäinen varmistettu havainto Pohjois-Pohjanmaalla talvehtivista metsäpeuroista Kestilässä Venenevan–Pelson seudulla. Luonnonvarakeskus pannoitti yhden viidestä havaitusta peurasta.

Nykytilanteessa erityisesti metsäpeurojen oleskelu poronhoitoalueella tai poronhoitoalueen tuntumassa kiima- eli rykimäaikana muodostaa riskin metsäpeurojen ja porojen sekoittumiselle ja edelleen risteytymiselle. Siinä, missä Kainuussa metsäpeuran läsnäolo on poronhoitoalueen välittömässä läheisyydessä on totuttu, on tilanne Pohjois-Pohjanmaalla uusi. Näin ollen olemassa olevia

toimintamalleja risteymäriskin hallitsemiseksi ei ole eikä metsäpeuran perimän turvaamiseen liittyvien sidosryhmien välille ole vielä ehtinyt kehittyä toimivaa verkostoa.

Osana hanketta järjestettiin kahden ensimmäisen vuoden aikana kolme yhteistyötapaamista Pohjois-Pohjanmaan alueen toimijoiden (alueen paliskunnat, Paliskuntain yhdistys, Metsähallitus, Suomen riistakeskus, Luonnonvarakeskus) kesken. Tapaamisten tuloksena saatiin luotua kolme ehdotusta ratkaisumalliksi, jolla metsäpeuran perimä voitaisiin turvata Pohjois-Pohjanmaan alueella:

1. peura-aidan rakentaminen
2. metsäpeura- ja porotyhjiön luominen
3. kohdennettu metsäpeurojen metsästys.

Lisäksi tunnistettiin tarve kehittää erilaisia toteutettavaksi valittavasta ratkaisumallista riippumattomia tukitoimia, kuten viestintää ja eläinten seurantaa. Edelleen todettiin olevan tarpeen selkiyttää metsäpeurojen ja porojen poistoihin liittyviä käytäntöjä.

Peura-aidan rakentaminen Pohjois-Pohjanmaalle nousi esiin mahdollisena vaihtoehtona kaikkien yhteistyötapaamisiin osallistuneiden toimijoiden suunnasta. Metsäpeura- ja porotyhjiön luominen poronhoitoalueen eteläpuolelle ei ole metsäpeuran nykyisen suojelutason huomioon ottaen mahdollinen vaihtoehto. Poronhoitoalueen rajan tuntumassa, toistaiseksi tarkemmin määrittelemättömällä alueella, on kuitenkin perusteltua selvittää mahdollisuus aloittaa metsäpeuran metsästys kannan kasvun hillitsemiseksi tai estämiseksi. Metsästys tulisi kohdentaa siten, että se rajoittaisi mahdollisimman tehokkaasti peurojen ja porojen sekoittumista ja edelleen risteytymistä suhteessa metsästettyjen yksilöiden yksilömäärään.

Toimintamallit on esitetty tarkemmin hankkeessa valmistellussa raportissa ”Metsäpeuran perimän turvaaminen Pohjois-Pohjanmaalla” (Niemi & Rautiainen 2018).

3.4 Yhteistyöverkoston kehittäminen

3.4.1 Hankkeen toimijoiden kuvaus ja roolitus

Hankkeen toteutuksesta vastasi Metsähallitus Eräpalvelut. Hankkeen kenttätöistä vastasi Metsähallituksen riistanhoitaja. Lisäksi hankkeen toteutukseen ja raportointiin osallistui muita Metsähallituksen työntekijöitä, esimerkiksi erätarkastajia.

Metsähallituksella on metsäpeuran perimän turvaamisessa koordinoituvastuu. Lisäksi Metsähallitus vastaa Kainuun metsäpeura-aidasta. Metsähallituksen erätarkastajat seuraavat tehostetusti metsäpeuraan kohdistuvia salametsästys- ja häirintäepäilyjä (esim. luvaton maastoliikenne) sekä tilanteita, joissa on riski metsäpeurojen ja porojen sekoittumiselle. Erätarkastajat myös auttavat tarvittaessa ratkaisemaan ristiriitatilanteita ja auttavat varmistamaan kaikkien osapuolten oikeusturvan toteutumisen.

Luonnonvarakeskus (Luke) oli hankkeessa merkittävä yhteistyökumppani. GPS-pantojen tuottama tieto peurojen liikkeistä oli keskeisessä roolissa, samoin Luken ja Metsähallituksen välinen yhteistyö syksyn laumaseurannoissa. Lukessa hankkeeseen osallistuivat metsäpeuratöistä vastaava tutkija sekä kenttätöntekijät. Luonnonvarakeskuksen rooli metsäpeuran perimän turvaamisessa on ennen kaikkea toimia tiedon tuottajana.

Paliskuntain yhdistys pitää kunnossa valtakunnan rajan tuntumassa sijaitsevaa porosteaitaa, jolla on keskeinen merkitys myös metsäpeuran perimän turvaamisessa. Metsäpeurojen kesäaikainen elinalue ulottuu Venäjän puolella huomattavasti Suomen poronhoitoalueen eteläraja pohjoisemmaksi.

Venäjältä Suomessa sijaitseville talvilaitumille palatessaan peurat pyrkivät usein oikaisemaan poronhoitoalueen läpi. Paliskuntain yhdistys on myös tarvittaessa neuvonantaja porotalouteen liittyvissä asioissa. Yhteistyöpalaverihin osallistuivat porotalousneuvoja

ja aitatyönjohtaja sekä Kainuun alueen aitaustyömiehet.

Hankkeessa olivat mukana poroisännät Hallan, Hossa-Irnin, Näljängän, Kallioluoman, Pudasjärven, Pintamon, Kiimingin ja Kollajan paliskunnista. Lisäksi yhteistyötapaamisiin kutsuttiin (Kainuussa) Alakitkan paliskunnan edustaja. Paliskuntien rooli hankkeessa oli porojen ja satunnaisesti metsäpeurojen poistoihin liittyvien käytäntöjen kehittämisen ja poistolupien myöntäminen sekä peura- ja porohavaintojen välittäminen Metsähallituksen kenttätöntekijöille. Paliskunnat vastaavat myös siitä, että porot pysyvät poronhoitoalueella.

Suomen riistakeskuksen Kainuun ja Oulun aluetoimistojen henkilöstö osallistui asiantuntijoina hankkeen tilaisuuksiin ja oli aktiivisesti mukana laatimassa Pohjois-Pohjanmaan toimintamallia. Suomen riistakeskus myöntää poikkeusluvut metsäpeurojen poistamiseen poronhoitoalueelta sekä toimii tarvittaessa yhteystahona alueen metsästäjiin.

Hankkeeseen osallistuneiden toimijoiden lisäksi metsäpeuran perimän turvaamisen sidosryhmiksi tunnistettiin:

- Maa- ja metsätalousministeriö (ohjaus, rahoitus)
- Rajavartiolaitos (eläinten liikkumisen seuranta, rajaväyläohjeiden myöntäminen, valvonta), Veihtivaaran peuraestesillan lumenpoisto)
- Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus (lumenpoisto yleisten teiden peuraestesilloilta)
- Toiminta-alueen kunnat (lumenpoisto kuntien omistamien teiden peuraestesilloilta)
- Metsähallitus Metsätalous Oy (urakoitsijoiden tiedottaminen peura-aitaan liittyvistä asioista)
- Maanomistajat (peura-aita, aidan porttien kiinnittäminen, havaintojen teko, metsästysoikeuden hallinta, lupa moottoriajoneuvojen käyttämiseen)
- Paikalliset asukkaat (peura-aidan porttien kiinnittäminen, havaintojen teko)
- Jotkin (paikalliset) yritykset ja/tai niiden työntekijät, esim. puutavara-autojen kuljettajat (peura-aidan porttien kiinnittäminen)
- Alueen riistanhoitoyhdistykset (tiedonvälitys, linkki metsästysseuroihin)
- Alueen metsästysseurat (mahdollinen metsästyksen toteuttaminen, havaintojen tekeminen)
- Metsästyslain 8 §:n perusteella metsästävät (peura-aidan porttien kiinnittäminen, havaintojen tekeminen)
- Valtion mailla liikkuvat lupametsästäjät (peura-aidan porttien kiinnittäminen, havaintojen tekeminen)
- Suomen Metsästäjäliiton Oulu ja Kainuun piirit (tiedonvälitys, koulutukset).

Metsäpeuravaadin vasaoneen Kainuussa. Kuva: Pekka Kilpeläinen.

Hankkeen keskeisimpien toimijoiden vastuut metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtäävässä työssä

Metsähallitus

- Kokonaisuuden koordinointi
- Tapaamisten järjestäminen
- Hankeviestintä
- Peura-aidan kunnossapito
- Metsäpeurojen poistot poronhoitoalueelta
- Porojen poistot poronhoitoalueen ulkopuolelta
- Erävalvonta.

Suomen riistakeskus

- Poikkeuslupien myöntäminen
- Yhteystaho riistanhoitoyhdistyksiin ja paikallisiin metsästysseuroihin
- Metsäpeuran kannanarvioinnin kehittäminen
- Kannanhoitosuunnitelman päivitys.

Paliskunnat

- Porojen pitäminen poronhoitoalueella
- Porojen liikkumisen seuranta
- Porojen ja metsäpeurojen poistoihin osallistuminen tarvittaessa
- Tiedonvaihto erityisesti Metsähallituksen kenttätyöntekijöiden kanssa.

Luonnonvarakeskus

- Tiedon tuottaminen metsäpeurojen liikkumisesta ja metsäpeuralle sopivista elinalueista
- Kanta-arviot
- Poronhoitoalueen lähellä liikkuvista pantapeuroista ja muista oleellisista havainnoista ilmoittaminen.

3.4.2 Hankkeen toimijoiden välisen viestinnän kehittäminen

Hankkeen toimijoiden kesken järjestettiin neljä keskustelutilaisuutta (myöhemmin: yhteistyötapaaminen) Oulussa ja kolme tilaisuutta Suomussalmella. Osaan tilaisuuksista lähetettiin kutsut myös Suomen Metsästäjäliiton Oulun piirin, Suomussalmen kunnan ja Rajavartiolaituksen edustajille.

Yhteistyötapaamisissa painotettiin avoimen tiedonvaihdon merkitystä ja käytiin läpi viestinnän sujuvuutta. Lisäksi pohdittiin eri toimijoiden välisen viestinnän tehostamista teknisin ratkaisuin (esim. yhteiset WhatsApp-ringit).

Virallisten, erikseen koollekutsuttujen tapaamisten lisäksi toimivalla kahdenvälisellä viestinnällä (esim. paliskuntien edustajat ja Metsähallituksen kenttätyöntekijä) todettiin olevan ratkaisevan suuri merkitys metsäpeurojen ja porojen sekoittumisen havaitsemisessa ja edelleen risteytymisen ennaltaehkäisyssä. Toimivan kahdenvälisen viestinnän keskeinen edellytys on toimijoiden välinen luottamus, jonka saavuttamiseksi on tehtävä töitä pitkällä aikavälillä. Metsäpeuran perimän turvaamisen toteuttaminen parhaalla

mahdollisella tavalla vaatii siksi myös työn jatkuvuuden turvaamisen. Toimintakäytännöt on myös pyrittävä vakiinnuttamaan sellaisiksi, että mahdolliset henkilövaihdokset eri organisaatioissa eivät vaikuta merkittävästi työn suorittamisen mahdollisuuksiin.

Riista-alan organisaatioiden (Metsähallitus, Luonnonvarakeskus, Suomen riistakeskus) välinen yhteistyö toimi hyvin jo hankkeen alkessa, ja yhteiset tapaamiset sujuvoittivat eri toimijoiden kanssakäymistä edelleen. Vaikka suurin osa ns. viranomaistahojen välisestä kommunikoinnista hoituu etäyhteyksien avulla, vuosittaiset yhteistyötapaamiset koettiin hyödyllisinä. Kasvokkain järjestettyjen keskustelutilaisuuksien merkitys korostuu henkilövaihdosten yhteydessä. Tietojen luovutuksessa eri organisaatioiden edustajille todettiin olevan pientä kankeutta; esim. Suomen riistakeskuksen Oma riista -järjestelmään tallennetut metsäpeurahavainnot eivät ole automaattisesti Metsähallituksen käytävissä. Niin ikään toistuvasti nousi esille toive Luonnonvarakeskuksen pantapeurojen seurantaan sopivasta (reaaliaikaisesta) käyttöliittymästä eli käytännössä puhelinsovelluksesta, jota esimerkiksi Metsähallituksen kenttätyöntekijät voisivat hyödyntää.

Hankkeen toimijoiden välisen yhteistyön kehittämisen keskeiset opit ja kehityskohteet

Keskeiset opit

- Avoin tiedonvaihto toimijoiden välillä on avainasemassa sekä tilannekuvan päivittämisessä että poistojen toteutuksessa.
- Kahdenvälisillä suhteilla on suuri merkitys toiminnan tehokkuudelle.
- Peura-aita vaikuttaa moneen eri sidosryhmään, mikä on otettava huomioon esimerkiksi hankkeen viestinnässä.
- Erityisesti peura-aidan porttien kiinnipysymistä on tuettava tiedotuksen ja viestinnän keinoin.

Kehityskohteet

- Kaikkien tärkeiden sidosryhmien tunnistaminen ja osallistaminen.
- Kohdennettu tiedonvälitys eri sidosryhmille.
- Metsästäjäyhteistyön kehittäminen.

3.4.3 Tiedotus ja viestintä suurelle yleisölle

Hanketoimista viestittiin sekä alueellisesti että valtakunnallisesti (paikallislehdet, artikkelit Poromies-lehdessä, sosiaalinen media, mediatiedotteet). Alueellisen tiedotuksen painopisteenä oli Kainuun peura-aidan veräjien ja porttien kiinnipitäminen. Osa viestinnästä toteutettiin tiiviissä yhteistyössä Metsäpeura-LIFE-hankkeen kanssa.

Metsähallituksen työntekijät esittelivät hanketta muun muassa Pohjois-Pohjanmaan riistanhoitoyhdistysten neuvottelupäivillä, Utajärven riistanhoitoyhdistyksen vuosikokouksessa sekä Suomen Metsästäjäliiton Oulun piirin hallituksen kokouksessa. Metsähallitus oli myös suoraan yhteydessä Pohjois-Pohjanmaan kehittyvällä metsäpeura-alueella toimiviin metsästysseuroihin ja pyysi seuroilta havaintoja metsäpeuroista.

3.5 Hankkeen toteutuneet kustannukset

Maa- ja metsätalousministeriö myönsi hankkeelle rahoituksen kahdessa osassa (1.1.2017–31.12.2018 ja 1.1.2019–31.1.2020), yhteensä 282 000 euroa. Kustannukset toteutuivat suunnitelman mukaisesti. Eniten kustannuksia syntyi palkoista, kaikkiaan 42 %. Matkakustannusten suhteellisen suureen osuuteen (18 %) hankebudjetista vaikutti se, että hankkeessa tehtiin paljon kenttätöitä laajalla alueella. Ostopalveluna (5 %) hankittiin peura-aidan korjauksia. Tarvikehankinnat (4 %) sisälsivät muun muassa peura-aidan kunnostuksiin käytettyjä materiaaleja. Muita kuluja olivat esimerkiksi kalustohankinnat (esim. moottorikelkka, kiikarit) ja yhteistyötapaamisten kokouskustannukset.

Metsäpeuran perimän turvaamisen kustannukset.

Kustannuslaji	Prosenttia
Palkat	42
Matkakustannukset	18
Ostopalvelut	5
Tarvikkeet	4
Yleiskustannukset	16
Muut kustannukset	9
ALV	6

4 Pohdinta

4.1 Hankkeen lähtötila

Maa- ja metsätalousministeriö tulosohjasi vastuun metsäpeuran perimän turvaamisesta Metsähallitukselle vuonna 2016. Tätä ennen vastuu oli Suomen riistakeskuksella lukuun ottamatta peura-aitaa, jonka ylläpidosta Metsähallitus vastasi jo aiemmin. Muutos toisaalta selkeytti tilannetta, kun vastuu sekä peura-aidasta että muista metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtäävistä toimista siirtyi yhdelle organisaatiolle. Toisaalta toiminnan uudelleenorganisointiin ja eri toimijoiden roolien määrittelyyn tarvittiin panostusta.

Tämän kolmivuotisen hankkeen tavoitteena oli 1) turvata metsäpeuran rotupuhtaus hankeaikana, 2) kuvata Pohjois-Pohjanmaan tilanne ja luoda toimintamalli metsäpeuran rotupuhtauden hallintaan, 3) luoda avoimessa yhteistyössä toimiva sidosryhmien verkosto roolitukseensa sekä 4) tunnistaa pitkän tähtäimen resurssitarpeet metsäpeuran rotupuhtauden turvaamisessa.

4.2 Hankkeen tavoitteiden saavuttaminen

4.2.1 Tavoite 1

Ensimmäinen nyt raportoitavan hankkeen neljästä päätavoitteesta oli **turvata metsäpeuran perimä hankeaikana**. Kainuussa tähän pyrittiin tehokkaalla metsäpeurojen ja porojen seurannalla sekä peura-aidan kunnossapidolla. Peura-aidan toimimista tuettiin viestimällä porttien ja veräjien sulkemisen tärkeydestä. Samaan aikaan tämän hankkeen kanssa käynnissä olevassa MetsäpeuraLIFE-hankkeessa tuettiin peura-aidan toimintaa esimerkiksi tukkimalla kaksi aukkopaiikkaa valtakunnan rajalla kulkevasta poroestaidasta sekä vaihtamalla neljän peuraestesilän kannet.

Pohjois-Pohjanmaalla merkittävimmissä roolissa oli yhteistyömallin luominen (tavoite 2). Lisäksi kenttätöresursseja kohdennettiin tarvittaessa Pohjois-Pohjanmaan alueelle. Hankkeen aikana ammuttiin yhteensä 5 metsäpeuraa poronhoitoalueelta ja 11 poroa poronhoitoalueen eteläpuolelta (Kainuu ja Pohjois-Pohjanmaa yhdistetty).

Tavoitteen toteutumista on hankala arvioida numeerisesti, mutta kenttätöissä tehtyjen havaintojen perusteella metsäpeurojen ja porojen sekoittumisen ja risteytymisen estäminen onnistui hyvin. Kainuun peura-aidan kunto pysyi hyvänä, mistä kertoo osaltaan se, että Kainuussa hankkeen aikana poistettujen metsäpeurojen ja porojen määrä pysyi maltillisena. Luonnonvarakeskuksen kanssa tehdyn aktiivisen yhteistyön ansiosta metsäpeurojen seuranta tehostui, ja yhteistyöpaliskunnilta saatiin havaintoja sekä poronhoitoalueella liikkuvista metsäpeuroista että poronhoitoalueen eteläpuolella olevista poroista.

Syksyllä 2019 norjalainen yhteistyökumppani (Norwegian University of Life Sciences, Oslo) toimitti alustavia tuloksia tekemistään DNA-analyyseista, joissa verrattiin sekä Kainuun että Suomenselän metsäpeuroja ja suomalaisia poroja. Analyysien mukaan Suomen metsäpeurat erottuvat selvästi poroista. Tämän perusteella metsäpeuran ja poron pitäminen erillään on ollut onnistunut ja kannattava toimenpide, ja siihen on syytä panostaa myös jatkossa.

4.2.2 Tavoite 2

Toinen hankkeen päätavoitteista oli **Pohjois-Pohjanmaan tilanteen kuvaaminen** ja metsäpeuran ja poron risteytymisen ennaltaehkäisyyn ja hallintaan tähtäävän yhteisen **toimintamallin luominen**. Toimintamallia rakennettiin yhteistyötapaamisissa, joihin osallistui riistasektorin toimijoiden lisäksi porotalouden edustajia. Hankkeen aikana kerät-

tyjen havaintojen perusteella luotiin tilannekuva metsäpeurojen levittäytymisestä kohti poronhoitoaluetta sekä pohdittiin mahdollisia toimintatapoja risteymäriskin vähentämiseksi.

Keskiöön nousi tarve selvittää, olisiko Pohjois-Pohjanmaalle mahdollista rakentaa tulevaisuudessa peura-aita helpottamaan metsäpeurojen ja porojen erillään pitämistä. Muina mahdollisina toimintatapoina nousivat esiin metsäpeurojen metsästys poronhoitoalueen tuntumassa sekä tukitoimina metsäpeurojen ja porojen seurannan tehostaminen ja eri toimijoiden välisen viestinnän kehittäminen.

Hankkeen toinen osatavoite saavutettiin hyvin. Yhteistyötapaamiset osoittautuivat toimivaksi työkaluksi sekä tilannekuvan luomiseen että erityisesti yhteisen toimintamallin kehittämiseen. Kaikkien toimijoiden edustajat osallistuivat aktiivisesti tapaamisiin, ja niissä käyty keskustelu oli ratkaisukeskeistä. Vaikka täysin valmista mallia metsäpeuran perimän turvaamiseksi Pohjois-Pohjanmaalla ei pystytty esittämään, saatiin yhteistyötapaamisissa kartoitettua mahdolliset toimenpiteet ja luotua suuntaviivat seuraavaan kolmivuotiseen hankkeeseen. Tärkeäksi koettiin myös eri toimijoiden tutustuminen ja keskusteluyhteyksien luominen.

4.2.3 Tavoite 3

Kolmas hankkeen tavoitteista oli **luoda avoimessa yhteistyössä toimiva sidosryhmien verkosto ja selkiyttää eri toimijoiden roolit**. Kainuussa kerran vuodessa ja Pohjois-Pohjanmaalla kahdesti vuodessa järjestetyt yhteistyötapaamiset tarjosivat eri tahojen edustajille mahdollisuuden tutustua ja vaihtaa ajatuksia kasvokkain. Lisäksi Metsähallituksen riistanhoitaja oli työssään säännöllisesti yhteydessä erityisesti paliskuntiin.

Kolmas osatavoite täyttyi hyvin: toimijoiden välisen viestinnän koettiin parantuneen hankeaikana, ja eri toimijoiden roolit selkiytyivät. Viestinnän ja tiedotuksen sujuvuuteen

on silti syytä panostaa jatkossa systemaattisesti.

Toimivien henkilösuhteiden merkitys koroostuu tiedonvälityksessä ja erityisesti niissä tilanteissa, joissa poronhoitoalueen ulkopuolelle kulkeutuneita poroja joudutaan lopettamaan. Lisäksi on syytä painottaa, että hankkeen kenttätyöt (metsäpeurojen ja porojen löytäminen maastosta, alalajien erottaminen toisistaan, poistojen toteuttaminen) vaativat aivan omanlaistaan erityisosaamista ja paikallistuntemusta. Töiden jatkuvuuden ja työnteekijöiden pysyvyyden varmistaminen parantavat osaltaan mahdollisuutta hyvien henkilösuhteiden luomiseen ja erityisesti niiden ylläpitämiseen.

Vastuu metsäpeuran perimän turvaamisesta on Metsähallituksella. Paliskunnat ovat työn onnistumisessa avainasemassa, koska ne vastaavat porojen pysymisestä poronhoitoalueella ja mahdollistavat tehokkaan porojen poiston tarvittaessa. Luonnonvarakeskuksen tärkeimpänä tehtävänä on tuottaa tietoa metsäpeurojen liikkumisesta ja levinneisyydestä. Suomen riistakeskus myöntää metsäpeurojen poistoissa tarvittavat poikkeusluvut ja toimii tarvittaessa linkkinä metsästäjiin. Paliskuntain yhdistyksen tärkein tehtävä metsäpeuran rotupuhtauden kannalta on itärajan tuntumassa kulkevan esteaidan ylläpito. Varsinaisten aktiivisten toimijoiden lisäksi metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtäävään työhön liittyviä sidosryhmiä tunnistettiin useita (mm. Rajavartiolaitos, kunnat, ELY-keskukset, Suomen Metsästäjäliiton piirit, paikalliset yrittäjät).

Sidosryhmien tavoittaminen ja toimivien keskusteluyhteyksien luominen tulevat olemaan erityisen merkittävässä asemassa Pohjois-Pohjanmaalla, jossa metsäpeuran läsnäolo on uusi asia. Oma haasteensa tulee olemaan se, että toisin kuin Kainuussa, valtaosa Pohjois-Pohjanmaan pinta-alasta on yksityisessä omistuksessa.

4.2.4 Tavoite 4

Nyt raportoitavan hankkeen neljäs päätavoite liittyy **pitkän tähtäimen resurssitarpeiden tunnistamiseen** metsäpeuran perimän turvaamisessa. Keskeisten haasteiden arvioitiin liittyvän Pohjois-Pohjanmaan tilanteen kehittymiseen ja toisaalta nyt käynnissä olevan työn jatkuvuuden turvaamiseen. Kainuussa on lisäksi varauduttava peura-aidan rakenteiden uusimiseen 2030-luvulla.

Resurssitarpeiden tarkkaa arviointia hankaloittaa vuosien välinen suuri vaihtelu esimerkiksi lumiolosuhteissa. Esimerkiksi hankalien lumitalvien jälkeen peura-aidan rakenteita joudutaan korjaamaan tavallista enemmän. Yksittäinen tapahtuma, kuten esimerkiksi ko-

konaisen metsäpeuratokan pääsy poronhoitoalueelle vuonna 2019, saattaa kiinnittää yhtäkkiä kenttätöresurssit viikkojen tai jopa kuukausien ajaksi. Vuodenkiertoon liittyvää työmäärän vaihtelua ja erityisesti syksyn seurantoihin liittyviä kiirehuippuja voidaan osin paikata huolellisella ennakkosuunnittelulla ja hyvällä yhteistyöllä Luonnonvarakeskuksen kanssa.

Nykymuodossaan metsäpeuran perimän turvaamisen perustyö voidaan toteuttaa noin 100 000–110 000 euron vuosikustannuksilla. Kehitystyö on hoidettava hankevaroin.

Tulevien resurssitarpeiden arviointia hankaloittavat metsäpeurakannan kehitykseen ja erityisesti tilankäyttöön liittyvät epävarmuustekijät. Niitä käydään läpi luvussa 4.3.

Rytisuon peuraestesillan uusi kansi. Kuva: Pekka Kilpeläinen.

4.3 Jatkotoimet ja tulevat haasteet

4.3.1 Tulevia kehitystoimia

Mikäli vuosille 2020–2022 suunniteltu jatko-hanke saa rahoituksen, on siinä tarkoitus perustyön lisäksi selvittää peura-aidan rakentamisen edellytyksiä Pohjois-Pohjanmaalla. Lisäksi tarkoituksena on testata uusien paikannuslaitteiden ja dronien käyttöä metsäpeurojen ja porojen seurannoissa sekä tehostaa Kainuun peura-aidan toimintaa pelotekokeiluilla ja kehittämällä ratkaisuja porttien kiinnipysymiseen. Jatkohankkeessa panostetaan myös aktiiviseen sidosryhmäyhteistyöhön ja viestintään.

4.3.2 Resurssitarpeet

Hankkeen aikana kävi erittäin selväksi, että metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtäävä perustyö (metsäpeurojen ja porojen seuranta, poistojen toteuttaminen, peura-aidan kunnossapito, sidosryhmäyhteistyö) on jatkuvaluonteista toimintaa. Työn toteutus on kuitenkin perustunut eri mittaisiin projekteihin, ja työtä toteuttava organisaatio on vaihtunut useamman kerran. Viimeksi työtä hoitava organisaatio vaihtui vuoden 2016 alusta, kun maa- ja metsätalousministeriö tulosohjasi vastuun metsäpeuran perimän turvaamisesta Metsähallitukselle. Tätä aiemmin työstä vastasi Suomen riistakeskus Kainuu.

Vastuu Kainuun peura-aidan kunnossapidosta oli Metsähallituksella jo aiemmin. Siinä on luontevaa, että myös muut metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtäävät työt ovat Metsähallituksen vastuulla. Töiden haltuunotto sujui pääpiirteissään hyvin. Tätä edesauttoi osaltaan se, että käytännön töistä aikaisemmin vastannut kenttätyöntekijä siirtyi Suomen riistakeskukselta Metsähallitukselle.

Rahoituksen jatkuvuuden epävarmuudesta aiheutui ja tulee aiheutumaan ongelmia pitkän aikavälin toimenpiteiden suunnittelussa

ja kehitystyössä. Tämän vuoksi hankkeen viimeisen vuoden aikana selvitettiin mahdollisuutta saada metsäpeuran perimän turvaamisen perustyölle jatkuvaluonteinen budjetti-rahoitus. Koska maa- ja metsätalousministeriö ei pitänyt tätä mahdollisena, valmisteltiin vuoden 2019 aikana kolmivuotinen jatkohankesuunnitelma ja rahoitushakemus vuosille 2020–2022.

Nyky muodossaan metsäpeuran perimän turvaamisen perustyö voidaan toteuttaa noin 100 000–110 000 euron vuosikustannuksilla. Kustannuksissa on kuitenkin vuosittaista vaihtelua, ja esimerkiksi hankalat lumitalvet tai kalustohankinnat voivat nostaa kuluja huomattavasti. Erilaiset perustyöstä poikkeavat lisätyöt, esimerkiksi peura-aidan rakentamiseen liittyvät selvitykset tai noin kymmenen vuoden kuluttua ajankohtaiseksi tuleva Kainuun peura-aidan kunnostus, soveltuvat toteutettaviksi erillisellä hankerahoituksella.

On vielä mahdotonta ennustaa, kuinka suuri kustannusvaikutus Oulujoen pohjoispuolelle levittäytyvän metsäpeurakannan perimän turvaamisesta syntyy. Tulevina vuosina kenttätyön tarve joka tapauksessa kasvaa Pohjois-Pohjanmaalla. On mahdollista, että nykyiset perustyön kustannukset jopa kaksinkertaistuvat tulevaisuudessa; Pohjois-Pohjanmaalla työn tarve lisääntyy, mutta Kainuussa tehtävän työn tarve pysynee likimain ennallaan. Pohjois-Pohjanmaan alueella toimiminen on osin työläämpää kuin Kainuussa. Esimerkiksi metsäpeurojen poistojen toteuttaminen yksityisten omistamilla mailla vaatii alueiden metsästysoikeuden selvittämisen ennalta.

Tällä hetkellä Metsähallituksessa tehtävä kenttätyö painottuu Kainuuseen, jossa ollaan niin sanotussa ylläpitovaiheessa. Siellä hyvän tilanteen säilyttäminen vaatinee tulevinakin vuosina nykyisenkaltaiset resurssit (seuranat, peura-aidan kunnossapito, poistot tarvittaessa). Näin ollen nyt Kainuussa käytössä olevia resursseja ei voida siirtää Suomenselälle ilman merkittävää riskiä tilanteen heikentymisestä. Toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi

Metsäpeuranvasa Lauhanvuoren kansallispuistossa. Kuva: Milla Niemi.

si kenttätyön resurssit tulee varmistaa sekä Kainuussa että Pohjois-Pohjanmaalla. Oman haasteensa kenttätöiden resursoimiselle aiheuttaa se, että metsäpeurojen ja porojen sekoittumisen ja risteytymisen suhteen riskialtimmat ajat ovat osin päällekkäiset koko toiminta-alueella, eli kenttätyöresurssin tarpeessa on ruuhkahuippuja. Tähän haasteeseen voidaan osin vastata tehostamalla ja kehittämällä Metsähallituksen ja Luonnonvarakeskuksen yhteistyötä entisestään.

Luonnonvarakeskuksen toteuttamat metsäpeurakannan seurannat (mm. lentolaskennat ja niiden esikartoitukset, vasaseuranta, syksyn kiimatokkaseurannat) tuottavat tietoa, joka on suoraan hyödynnettävissä myös metsäpeurakannan perimän turvaamisessa. Henkilöstöresurssien mahdollisimman tehokas hyödyntäminen edellyttää Luonnonvarakeskuksen ja Metsähallituksen kenttätyöntekijöiden tiivistä yhteistyötä seurannoissa. Jatkossa yhteistyön periaatteista ja työnohjaukses-

ta tulisi sopia kirjallisesti Metsähallituksen ja Luonnonvarakeskuksen välillä.

Luonnonvarakeskus pystyy tällä hetkellä käyttämään paljon resursseja metsäpeurakannan seurantaan ja tutkimukseen, osin MetsäpeuraLIFE-hankkeen saaman rahoituksen ansiosta. Satelliittipannoitettuja metsäpeuroja oli vuoden 2020 huhtikuussa seurannassa 82 yksilöä (toimivat pannat). MetsäpeuraLIFE-hankkeen loputtua resursseja ei ole todennäköisesti käytettävissä nykyisellä tasolla, mikä tarkoittaa pannoitettujen peurojen määrän vähenemistä. Tämä puolestaan tulee lisäämään kenttätyön määrää, kun laskentoja ja seurantoja ei voida kohdentaa totutusti pantapeurojen avulla. Kenttätyön määrän kasvu tarkoittaa samalla kustannusten kasvua.

Kainuun metsäpeurat ovat viimeisten vuosien aikana talvehtineet pääasiassa Sotkamossa, Ristijärvellä ja Kuhmossa. On kuitenkin mahdollista, että talvilaidunten sijainti muuttuisi tulevaisuudessa nykyisistä talvialueista luoteeseen eli Paltamon pohjoisosiin. Tällöin

on mahdollisuus siihen, että kevätkuullukselle lähtevät metsäpeurat suuntaisivat suoraan poronhoitoalueelle peura-aidan pään ohi. Toinen Kainuun metsäpeurakannan tilankäyttöön liittyvä tunnistettu riski on, että peurakannan talvilaidunten painopisteen siirtyminen aivan peura-aidan tuntumaan koettelisi aidan pitävyyttä aikaisempaa voimakkaammin. Talvilaidunten muutosta on hyvin hankala ennustaa, mutta metsäpeurakannalle on tyypillistä, että talvilaidunkeskittymät vaihtelevat vuodesta toiseen. Maastoseuranat ja Luonnonvarakeskuksen pantapeura-seuranta ovat avainasemassa riskin mahdollisen realisoitumisen tunnistamisessa.

Myös porojen talvilaitumet voivat muuttua siten, että liikkumispaine suuntautuisi peura-aidan pään ohi metsäpeurojen talvilaitumia kohti. Mahdollisiin muutoksiin reagoimista nopeuttaa porojen liikkumisen tiivis seuranta.

4.3.3 Tiedotus, viestintä ja sidosryhmäyhteistyö

Hankkeessa tunnistettiin eri toimijoiden välisen avoimen tiedonkulun merkitys metsäpeuran perimän turvaamisessa. Tiedonkulun merkitys korostuu erityisesti akuuteissa tilanteissa. Mitä nopeammin tieto eri toimijoiden välillä kulkee, sen paremmat ovat mahdollisuudet tilanteen hoitamiseen. Hankkeessa järjestetyt yhteistyötapaamiset madalsivat eri toimijoiden välistä yhteydenottokynnystä, mutta tiedotuksen ja viestinnän kehittämiseen on panostettava myös jatkossa.

Tiedonkulun varmistaminen tähän hankkeeseen osallistuneiden toimijoiden välillä ei yksinään riitä; erityisesti Pohjois-Pohjanmaalla on pystyttävä tunnistamaan metsäpeuran perimän turvaamiselle merkitykselliset sidosryhmät (esim. paikalliset metsästäjät, maanomistajat), joille on kerrottava metsäpeuran perimän turvaamisen tärkeydestä ja sen vaatimista toimenpiteistä. Näin voidaan pyrkiä varmistamaan metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtäävän työn paikallinen (alueellinen) hyväksyttävyyden.

Tämän varmistamiseksi jatkohankehakemukseen suunniteltiin kokonaan oma osio viestinnän ja sidosryhmäyhteistyön kehittämiseen.

4.3.4 Toiminnan hyväksyttävyyden varmistaminen

Mikäli metsäpeurakannan kasvua Pohjois-Pohjanmaalla poronhoitoalueen tuntumassa päädytään rajoittamaan metsästyksellä, on sille oltava paikallisten metsästäjien (metsästykseseurojen) hyväksyntä ja tuki. Tuen saaminen ja metsästyksen käytännön toteutukseen vieminen edellyttävät säännöllistä yhteydenpitoa metsästykseseuroihin sekä koulutusten ja muiden tapaamisten järjestämistä eli aktiivista sidosryhmäyhteistyötä. Suomen riistakeskuksella on tärkeä rooli alueen metsästäjien tavoittamisessa.

Mitä enemmän metsäpeuran perimän turvaamisen vuoksi tehtävät ratkaisut vaikuttavat alueella elävien ihmisten elämään, sen enemmän niiden hyväksyttävyyttä tullaan punnitsemaan. Tämä koskee aivan erityisesti mahdollista peura-aidan suunnittelua ja rakentamista Pohjois-Pohjanmaalla. Toimenpiteiden sosiaaliset vaikutukset on arvioitava jo ennalta, ja otettava ne aidosti huomioon päätöksenteko- ja suunnitteluprosessissa.

4.3.5 Kontrollivyöhykkeiden määrittely

Mikäli Pohjois-Pohjanmaalla päätetään ryhtyä leikkaamaan metsäpeurakannan kasvua poronhoitoalueen tuntumassa, on metsästyksen kohdentaminen suunniteltava erityisen huolellisesti. Tavoitteena tulee olla kannan kasvun rajoittaminen alueellisesti siten, että metsästyksellä on mahdollisimman vähän vaikutusta Suomenselän osakannan kokonaistilanteeseen. Lisäksi kannan rakennetta tulee ohjata sellaiseen suuntaan, jossa risteytämiskäsi on mahdollisimman pieni.

Suomen riistakeskus, Luonnonvarakeskus ja Metsähallitus määrittelevät niin sanotut

kontrollivyöhykkeet (Pohjois-Pohjanmaan tilannetta kuvaavassa raportissa riskivyöhykkeet) poronhoitoalueen eteläpuolelle ja asetavat tavoitteen kunkin vyöhykkeen metsäpeurakannan enimmäiskoolle. Lisäksi selvitetään alueen metsästysseurojen suhtautumista metsäpeuranmetsästyksen.

4.3.6 Toiminnan kehittäminen yksityisillä alueilla

Metsäpeurojen poisto poronhoitoalueelta tapahtuu Suomen riistakeskuksen myöntämällä poikkeusluvalla, eli poistoja koskevat samat reunaehdot kuin metsästyksessä. Näin ollen poiston toteuttamiseen vaaditaan aina metsästysoikeuden haltijan eli käytännössä joko maanomistajan tai metsästysoikeuden vuokranneen metsästysseuran lupa. Valtion mailla toimittaessa tämä ei ole ongelma; Metsähallitus on myöntänyt metsäpeuran metsästysoikeuden avainhenkilöille. Yksityismaiden osalta lupa on selvitettävä aina tapauskohtaisesti. Metsästysoikeuden haltijan tavoittaminen voi olla hidasta, eikä poistoa edellyttävien tilanteiden syntyä voi useinkaan ennakoita. Ongelma korostuu Pohjois-Pohjanmaalla, jossa yksityisten omistamia alueita on paljon.

Metsähallitus selvittää yhteistyössä Suomen riistakeskuksen kanssa keskeisimmiksi arvioitavien alueiden metsästysoikeuden haltijat (metsästysseurat) ja pyrkii hankkimaan alueellisesti mahdollisimman kattavan luvan poikkeusluvan mukaisten poistojen toteuttamiselle jo ennalta.

Porotaloustöissä on mahdollista liikkua moottoriajoneuvolla poronhoitoalueella ja sen välittömässä läheisyydessä ilman maanomistajan erillistä suostumusta (Maastoliikennelaki 1995/1710). Tämä mahdollistaa porotalouteen liittyvien tehtävien hoitamisen tarvittaessa myös poronhoitoalueen tuntumassa. Lainsäädäntöä on aikaisemmin tulkittu siten, että metsäpeuran perimän turvaamiseen liittyvissä töissä vaaditaan maanomistajan suostumus. Tämä on hankaloittanut käytännön töitä; alueita, joissa esimerkiksi poistotarve ilmenee, on mahdotonta arvioida tarkasti etukäteen lupien hankkimista varten, ja tehtävien tuloksellinen hoitaminen edellyttää usein esimerkiksi moottorikelkan käyttömahdollisuutta.

Metsähallituksesta säädetyin lain (234/2016) perusteella Metsähallitus hoitaa sille säädettyjä julkisia hallintotehtäviä. Maa- ja metsätalousministeriö on tulosohjauksessaan osoittanut vastuun metsäpeuran perimän turvaamisesta Metsähallitukselle. Koska on kyse julkisesta hallintotehtävästä, tehtävän hoitamisen kannalta tarpeellinen maastoliikenne voidaan aikaisemmasta tulkinnasta poiketen toteuttaa maastoliikennelain 4 §:n 2. momentin kohdan 2) mukaisesti ilman erillistä maanomistajan tai haltijan lupaa.

5 Yhteenveto

Nyt raportoitavan hankkeen aikana Metsähallitus otti haltuunsa metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtäävien toimenpiteiden koordinoinnin. Lisäksi hankkeessa yhtenäistettiin metsäpeurojen ja porojen poistokäytäntöjä sekä kehitettiin muita metsäpeuran perimän turvaamiseen liittyviä kenttätöitä. Toiminnan vakiinnuttamisessa auttoi oleellisesti se, että kenttätöihin saatiin palkattua sama henkilö, joka hoiti töitä aikaisemmin Suomen riistakeskuksessa.

Peura-aidalla on Kainuussa keskeinen rooli metsäpeuran perimän turvaamisessa. Peura-aidan kunnossapito on jo aikaisemminkin ollut Metsähallituksen vastuulla. Peura-aidan kanssa noudatettiin hankkeen aikana mallia, jossa Metsähallituksen työntekijät hoitivat aidan kunnan tarkistamisen ja osan aidan korjauksista ja osa korjauksista hankittiin ostopalveluna. Malli todettiin toimivaksi, ja sitä on tarkoitus jatkaa myös tulevaisuudessa. Erityisen hyväksi asiaksi nähtiin se, että nyt vastuu aidasta ja muista metsäpeuran perimän turvaamiseen liittyvistä töistä ovat samalla organisaatiolla – kokonaiskuva on aikaisempaa paremmin hallittavissa. Hankeaikana myös parannettiin ja uusittiin peura-aidan rakenteita (esim. peuraestesiltojen kansien vaihdot), mutta ne toteutettiin osana Metsähallituksen koordinoimaa MetsäpeuraLIFE-hanketta.

Merkittävä osa hankekokonaisuutta oli Pohjois-Pohjanmaan alueen tilannekuvan luominen ja metsäpeuran levinneisyyden laajenemista ennakoivien toimintamallien kehittäminen sekä eri toimijoiden välisen viestinnän parantaminen ja roolien selkeyttäminen.

Hankkeen aikana kävi selväksi, että tarve metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtääville toimille on pysyvä ja että muuttuviin tilanteisiin on pystyttävä reagoimaan joustavasti. Sekä kenttätöiden että sidosryhmäyhteistyön tarve todennäköisesti lisääntyy tulevaisuudessa Pohjois-Pohjanmaan metsäpeuratilanteen kehittyessä. Samalla kasvaa myös viestinnän tarve. Eri toimijoiden välisen yhteistyön merkitys tulee korostumaan tulevaisuudessa, kun metsäpeuran perimän turvaamiseen tähtääviä toimenpiteitä toteutetaan nykyistä laajemmalla alueella.

Lähteet

Luonnonvarakeskus 2018: Metsäpeurojen määrä on kasvanut Suomenselällä. – Tiedote 4.4.2018. <www.luke.fi/uutinen/metsapeurojen-maara-on-kasvanut-suomenselalla>, viitattu 2.3.2020.

Luonnonvarakeskus 2019: Kainuun metsäpeurakanta pysynyt vakaana viimeiset viisi vuotta. – Tiedote 27.3.2019. <riista.fi/kainuun-metsapeurakanta-pysynyt-vakaana-viimeiset-viisi-vuotta>, viitattu 2.3.2020.

Maa- ja metsätalousministeriö 2007: Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma. – Maa- ja metsätalousministeriö 9/2007. <mmm.fi/documents/1410837/1516659/Mets%C3%A4peurakannan+hoitosuunnitelma+9_2007/209f011e-61f9-43fb-b799-7475c6675f76/Mets%C3%A4peurakannan+hoitosuunnitelma+9_2007.pdf>, viitattu 2.3.2020. 68 s.

Niemi, M. & Rautiainen, M. 2018: Metsäpeuran perimän turvaaminen Pohjois-Pohjanmaalla. – Metsähallituksen arkisto, Vantaa. 19 s.

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 228 Hasanen, E. & Vähäsarja, K. 2019: Luonto lisää liikettä – Mikä innostaa kouluikäistä? 103 s.
- No 229 Hasanen, E. & Vähäsarja, K. 2019: Moved by Nature – School-children's experiences of out-door activities in nature. 107 s.
- No 230 Ervola, A., Rautiainen, M., Seppänen, M. & Bisi, J. 2019: Erätalous valtion alueilla – yleis- ja erityisoikeuksien käyttö. 46 s.
- No 231 Arnkil, A., Hoikkala, J. & Sahla, M. (toim.) 2019: Suojelualueet merialue-suunnittelussa – suositus suojelualueiden huomioimiseksi. 42 s.
- No 232 Vatanen, E. & Kajala, L. 2020: Kansallispuistojen, retkeilyalueiden ja muiden luontomatkakohteiden paikallistaloudellisten vaikutusten arviointisovelluksen kertoimien päivitys 2019. 31 s.
- No 233 Arponen, H., Keskinen, E., Lanki, M. & Nieminen, A. 2021: EMMAt esitellyssä – Katsaus Suomen ekologisesti merkittäviin vedenalaisiin meriluontoalueisiin. 334 s.

Sarja B

- No 256 Toivonen, I. 2020: Helvetinjärven kansallispuiston kävijätutkimus 2019. 52 s.
- No 257 Toivonen, I. 2020: Seitsemisen kansallispuiston kävijätutkimus 2019. 58 s.
- No 258 Pulkkinen, T. & Kalliomäki, J. 2020: Oulangan kansallispuiston kävijätutkimus 2019–2020. 53 s.
- No 259 Nivasalo, P. 2021: Inarin retkeilyalueen kävijätutkimus 2018–2019. 71 s.
- No 260 Toivonen, I. 2021: Lauhanvuori-Hämeen kangas UNESCO Global Geoparkin kävijätutkimukset 2020. 89 s.
- No 261 Jylänki, T. 2021: Syötteen kävijätutkimus 2020. 79 s.

Sarja C

- No 171 Metsähallitus 2020: Mallan luonnonsuojelun hoito- ja käyttösuunnitelma. 111 s.
- No 172 Meahciráđđehus 2020: Mallá luonddumeahci dikšun- ja geavahanplána. 114 s.
- No 173 Metsähallitus 2020: Syötteen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 123 s.
- No 174 Meahciráđđehus 2021: Bulju meahceguovllu Natura 2000 -guovllu dikšun- ja geavahanplána. 70 s.
- No 175 Metsähallitus 2021: Käsivarren erämaa-alueen ja Ánnjaloanjin suojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 188 s.
- No 176 Mussaari, M. 2021: Luonnonhoidon kokonaissuunnitelma Saaristomeren luonnonsuojelualueille. 126 s.

ISSN-L 1235-6549
ISSN (VERKKOJULKAISU) 1799-537X
ISBN 978-952-377-020-1 (PDF)
JULKAISUT.METSA.FI